БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

43-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 65 (11051) | 1966 оной мартын 19, суббото | Сэн 2 мүнгэн

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ҺУНГАЛТА ҮНГЭРГЭХЭ ТУХАЙ

СССР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Соведэй эрхэ түлөөлэлгын дүүрэ-[…]эй дашарамдуулан, СССР-эй Конституциин 54-дэхи статьягай үндэһөөр […] Социалис Республикануудай Союзай Верховно Соведэй Президиум [..]жэ тогтообо:

Верховно Соведэй һунгалтые 1966 оной июниин 12-ой воскресенидэ үнгэр-[…].

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

[…]ва, Кремль 1966 оной мартын 17.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДТЭ ҺУНГАХА ҺУНГАЛТА

[С]СР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалта тухай […] мүнөөдэр «Правда» газетэдэ толилогдобо. Зур[гаадахи] зарлалай Верховно Соведэй болзор дүүрэбэ. […] манай ороной Конституциин ёһоор СССР-эй […] Соведэй Президиум 1966 оной июниин 12-[…]алта хэхэ болзор гаргаба.

[…] засагай дээрэ зургаанда хэгдэхээ байгаа […]анууд хадаа ороной нийтэ-политическэ ажа[…] шухала удха шанартай байха юм. Юуб гэхэ[дэ, К]ПСС-эй XXIII съездын үнгэрһэнэй һүүлээр боло[…]һан дээрэһээ эдэ һунгалтануудай удха шанар […] байха болоно. Партиин съезд коммунис бай[гуулалта]ын шухала зорилгонуудые тодорхойлхо юм.

[…] зон хадаа түүхэ байгуулагша, гиигүүлэгшэ […] мүн, арад зоной ажал хэрэгээр, хүсэл зоригоор, […] бодолоор коммунизм байгуулагдаха гэһэн марк[с]-ленинскэ заабарине манай парти ударидалга […] дагадаг байна. Шэнэ общество байгуулха хэ[…]ридахадаа парти арад зоной зохёон байгуулхы […] хүсэл эрмэлзэлые хүгжөөн бадаруулдаг, тэдэ[…]эсэйнгээ уг зорилгодо шэглүүлэн элсүүлдэг […] Гүрэниие демократическэ ёһоор ударидаха хэ[…]рад зониие саг үргэлжэ хабаадуулдаг байна гэ[жэ] И. Ленин заадаг һэм шуу. Манай ороной үмэнэ […]нэ ехэ зорилгонуудай табигдаад байхада гүрэ[…]ргые социалис ёһоор ударидаха, үнэхөөрөө […]ной зургаан болоһон Соведүүдэй үүргые дээшэ[…], манай демократиие улам һайжаруулха гэһэн […] гүрим ёһые саашадань хүгжөөхэ эрилтэ та[бигдажа] байна. Энэ һунгуулиин кампани эгээл эдэ […]нуудта дууһан шэглүүлэгдэхэ болоно.

[…] зонойнгоо хүсэл зоригые бэелүүлэн, аша ту[һатай] хүдэлхэдөө зургаадахи зарлалай СССР-эй Вер[ховно] Совет айхабтар ехэ ажал хэрэг хэһэн байна гээ[…]рэнэй, экономикын ба культурын байгуулалтын […] улсхоорондын байдалай ба гадаадын полити[к]аар ехэ ехэ асуудалнуудые хаража шиидхэһэн, […] шухала хуулинуудые баталан абаһан байна. [Демок]ратическа шэнжэ шанартай ажал ябуулгань [те]рэһээ харагдана гэхэдэ, шиидхэһэн хэрэгүү[д] коммунизмын аша туһада шэглүүлэгдэнхэй, ма[т]ериальна экономикын ба оборонно хүсэ шадалые бэ[хижүүлхэ] хэрэгтэ, арад зоной ажана байдал улам [һайжар]уулха, бүхы дэлхэй дээрэ амгалан байдалай [социа]лизмын хэрэгтэ зорюулагдаһанхай.

[КП]СС-эй ЦК-гай октябриин (1964 оной) болон удаа[хи п]ленумүүдэй шиидхэбэринүүд оронойнгоо поли[тик]ын, экономикын ба культурын ажабайдалые уда[ридаха] хэрэгтэ Ленинэй ёһо гүрим улам дэлгэрүүлэн […] зуураа ажал үйлэдбэри ударидаха хэрэгтэ […]ые хабаадуулдаг болоо, арад зоной эдэбхи үүс[хэлые] […]аруулха арга нүхэсэл олгоһон байна. Энээнэй […] мүнөө—съездын урда тээ дэлгэрһэн оло[н] […] мүрысөөндэ харагдажа байна. Хүдэлмэришэд, […]нгууд, алба хаагшад табан жэлэй түсэб тушаа [Директи]вануудай проект ехэ эдэбхитэйгээр зүбшэн […], үйлэдбэрине ашаг ехэтэй болгохын түлөө […].

[СС]СР-эй Верховно Соведтэ болохоёо байгаа һунгал[та] бэлэдхэл олониитын эдэбхи үүсхэл хүгжөөхэ хэ[рэгтэ] туһа хэхэ, түлхисэ болохо байһаниинь ойлгосо[той.] һунгуулиин кампани хадаа бүгэдэ арадай хэрэг мүн, тиимэһээ партийна организацинуудай, ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй зүгһөө эгээл ехэ анхарал хандуулха эрилтэ табижа байна. һунгалтада бэлэдхэлэй хэгдэжэ байха үедэ совет хүнүүдэй эдэбхи үүсхэл улам бадаруулха, бүхы юумэндэ коммунис ёһоор хандадаг болохо, КПСС-эй XXIII съездын шиидхэбэринүүдые, шэнэ табан жэлэй зорилгонуудые бодотоор бэелүүлхэ хэрэгтэ арад зоной хүсэл зориг элсүүлхэ гээшэ партийна организацинуудай гол зорилго болохо ёһотой. Эмхидхэлэй, ойлгууламжын, пропагандын бүхы хүдэлмэрине энэ хэрэгтэ зорюулха, бүтэдэ арадай энэ ехэ хэрэгтэ хүн бүхэн өөрынгөө һуури олохын тулада оролдохо ёһотой.

һунгалтада бэлэдхэлэй үедэ Соведүүдэй ажал ябуулгые хаа хаанагүй һайжаруулха, тэрээндэ олониитэ ажалшадые хабаадуулха шухала. Табан жэлэй түсэбые дүүргэхын түлөө тэмсэлдэ Соведүүд угаа ехэ үүргэтэй гэжэ КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдэй проект соо хэлэгдэнэ. Соведүүдэй үүргэ ба эрхэнь айхабтар ехэ, тиимэ тула тэдэнэр ажахыда эдэбхитэйгээр хабаадалсаха, хүдэлмэришэнэй хүсые, байгаалиин баялигые зүбөөр хэрэглүүлхын тула шалгаха, һалбари һалбаринигаа аша туһые хамар доро харан ахир тулюурхан ааша гаргаха ябадалтай тэмсэхэ уялгатай. Худалдаа наймаа һайжаруулха, арадай хэрэглэлэй эд бараа улам ехээр бүтээн гаргуулха, арад зондо гэр байра, соёл гэгээрэлэй барилга үргэноор эрхилүүлхэ, харгы замуудые бариха, городууд болон хүдөө тосхонуудые болбосон түхэлтэй болгохын тулада Соведүүд ехэ хүдэлмэри ябуулха байна. Советскэ болон ажахын органуудай хүдэлмэри һайжаруулха тухай олон шүүмжэлхы ажаглалта, дурадхалнуудые олониитэ ажалшад һунгалтын урда тээхи суглаанууд, уулзалганууд дээрэ хэлэхэ байха. Эдэ шүүмжэлхы һанамжа дурадхалнуудыень анхаралтайгаар шэнжэлжэ үзэгдэхэ, тэдэнэй тон шухалануудынь бэелүүлэгдэхэ байха.

Партиия, тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедые тойроод нягта жагсаалтай манай арад зон СССР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалта тээшэ дабшана. Манай асари ехэ коммунис байгуулалтые залан ударидагша мүн гэжэ түрэл партиия бүхы совет хүнүүд тоолоно, партиингаа политикые, тэрэнэй зохёоһон түсэбүүдые өөһэдымнай хэрэг гэжэ совет хүнүүд харадаг байна. Энэньшье ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, арад зоной аша туһые, зол жаргалые партимнай юунһээшье үлүүдэ тоолодог, арад зоной этигэл найдабариие хүндэлдэг, арад зондо алба хэхэ гээшые гол шухала зорилгодо тоолодог байна бшуу. Манай ороной олон миллион коммунистнууд, партийнабэшэ хүнүүд, бүхы ажалшадай КПСС-эй XXIII съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахаяа бэлдэжэ байһан айхабтар ехэ ажалай дэбжэлтэ хадаа парти арад зон хоёрой эбдэршэгүй нэгэдэлые эли тодоор гэршэлэн харуулна.

Мүнөө эхилжэ байгаа һунгуулиин кампани олониитэ арад зоной эдэбхи үүсхэлэй улам дэлгэрһэн оршон байдалда үнгэрхэ байһаниинь лабтай, парти ба арад зоной бата бэхи нэгэдэлые үшөө дахин гэршэлэн харуулха, манай орондо коммунис байгуулалтада шэнэ шэнэ амжалта асарха байһаниинь дамжаггүй.

(1966 оной мартын 18-най «Правдын» түрүү бэшэг).

ҮҮСХЭЛШЭД ҮГЭДӨӨ ХҮРӨӨ

КПСС-эй XXIII съездын урда тээхи социалис мүрысөө үргэноор дэлгэрүүлжэ, ажалай эрхим бэлэгтэйгээр угтаха гэһэн үүсхэл республика дотороо Борьёогой совхозой коллектив үнгэрһэн намар гаргаа бэлэй. Мүнөө эдэнэр хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ гэжэ үсэд шангаар ажаллана.

Совхозой малшад гүрэндэ һү худалдаха 1-дэхи кварталай түсэб мартын 29-дэ дүүргэхэ гэһэн уялга абаа һэн. Харин энэ уялгаяа 14 үдэрөөр урид гэхэ гү, али мартын 15-да бэелүүлжэ шадаа. Бэлэдхэлэй пунктда квартал соо 2100 центнер һү тушааха түсэбтэй байбал, тэрэнээ 2111 центнертэ хүргөө.

Съездын урда тээхи мүрысөөндэ шалгаржа ябаһан малшад эндэ олон. Һаалишан Надежда Сюсина съездын урда тээхи 5 һарын туршада 13.300 килограмм һү һааха уялга абаһан байгаа һаа, тэрэнээ 14483 килограммда хүргөө. Энээниинь үнеэн бүридэ тоолобол, 789 килограмм болоно. Уялгань 700 килограмм. Мүн Любовь Шавина һү һааха уялгаяа 2.369 килограммаар үлүүлжэ, үнеэн бүриһөө 780 килограмм абаба. Гунжан үнеэдые даадаг Екатерина Галсанова баһал амжалтатай. Тэрэ даалгагдаһан үнеэн бүриһөө 990 килограмм һү һаанхай гэхэ гү, али социалис уялгаяа 290 килограммаар үлүүлээ.

И. САМБУЕВ.

БАЯРТА МЭДЭЭСЭЛ

ЗАХААМИН. КПСС-эй XXIII съездые ажалай амжалтаар угтаха гэһэн социалис мүрысөөндэ ороходоо абаһан социалис уялгаяа «Победа» колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Цыдыпов, парторганизациин секретарь нүхэр Лыгденов) болзорһоо хахад һара урид дүүргэбэ.

Илангаяа колхозой һаалиин гүүртэнүүдэй малшад эршэмтэйгээр ажаллана. Һаалишан Бато Соктоев түрүүшын кварталда 6500 килограмм һү һааха даабаритай байбал, мүнөө тэрэнээ 6733 килограммда хүргөө. Үхинэй суута һаалишан Ханда Абидуева һү һааха кварталай түсэб 67 килограммаар үлүүлбэ. Иимэ түрүү һаалишад, малшадай оролдолгын ашаар тус колхоз 877 центнер һү бэлэдхэлэй пунктда оруулжа, кварталай түсэб 100 процент дүүргээ. Энэнь нёдондонойхиһоо 17 процент дээгүүр болоно. Һарын дүүрэтэр артелиин малшад түсэбһөө гадуур адагынь 170 центнер һү тушааха зорилготой.

Тиихэдэ энэ колхоз гүрэндэ мяха худалдаха кварталайнгаа түсэб бүри январь һарада 101 процент бэелүүлһэн байха юм.

Колхозой механизаторнууд хабарай тарилгада хэрэглэгдэхэ трактор болон хүдөө ажахын бусад машинануудаа заһабарилжа, мартын 13-да түгэс бэлэн болгоо. Механизаторнууд К. Аюшиев, Б. Аюев, Д. Долсонов болон бусад эрхимээр ажаллана.

Б. ВАНЧИКОВ.

АЙМАГ СООГОО ТҮРҮҮЛЭН

Аймагай ажахынуудай дундаһаа Яруунын совхозой, «Коммунизм» колхозой һаалишад эрхим амжалта түйлажа, һү һааха нэгэдэхи кварталайнгаа түсэбые болзорһоонь урид, мартын 15-да дүүргэбэ. Түрүү һаалишад сооһоо Балма Дылыкова, Пагма Бадмацыренова, һама Базарова, Цыпилма Бадмаева, Ханда Будаева гэгшэдэй нэрые тэмдэглэлтэй.

Аймагай һаалишадай дундаһаа замай залууршад боложо шадаһан эдэнэр март һарын эхеэр кварталайнгаа түсөбые дүүргэһэн юм. Тингэжэ эдэнэрэй түйлаһан амжалтын ашаар Яруунын совхоз һү һаалгаар аймаг дотороо эрхимлэбэ ха юм. Мүнөө тус совхоз партиин XXIII съездын нээгдэхэ үдэр хүрэтэр түсэбһөө гадуур 200 центнер һү үйлэдбэрилхэ зорилго урдаа табина. Мүн Нарһатын, «Комсомольский» совхозууд түсэбөө дүүргэхэ дүтэлөө.

Бүхы дээрээ аймагай ажахынууд гүрэндэ һү тушааха нэгэдэхи кварталайнгаа түсэбые мартын 20-до дүүргэхэ гэһэн социалис мүрысөө дэлгэрүүлэнхэй.

А. ТКАЧ.

ШАНДА ХҮРТЭГШЭД

Съездын урда тээхи социалис мүрысөөндэ һайн үрэ дүн түйлаһан коллективтэ түмэр замай Улаан-Үдын отделениин болон райпрофсожой дамжуулгын Улаан туг барюулха гэһэн шиидхэбэри абтаһан байгаа.

Һаяхан энэ мүрысөөнэй дүн согсологдоо. Ашаа тээхэ түсэбөө 106,6 процент дүүргэһэн, вагонуудые миин байлгаха ушар үсөөн болгоһон Мостовая станциин хүдэлмэришэд мүрысөөндэ шалгаржа, нэгэдэхи мүнгэн шан, дамжуулгын Улаан туг абаха болобо. Ажалайнгаа нормо хэло үлүүлэн дүүргэһэн, позднуудые ябуулха түсэбөө 102,7 процентдэ хүргэһэн Слюдянка станциин кондукторнуудай резервын коллектив мүн лэ Улаан тугта, мүнгэн шанда хүртэһэн юм.

Партиин XXIII съездын хүндэлэлдэ бии болгогдоһон эдэ Улаан тугууд социалис мүрысөөндэ шалгарһан коллективүүдтэ хэтэ мүнхэдөө хадагалагдажа байхаар барюулагдаа.

Мүн КПСС-эй ээлжээтэ съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ илажа гараһан тухайнь үнэмшэлэгэ эдэ коллективүүдтэ барюулагдаһан байна.

М. САВЕЛЬЕВ.

БАҺАЛ МАГТУУЛХАНЬ

Ажалша бэрхэ хонишон Гатап Шойбонов тухай дуулаагүй хүн гансашье Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо бэшэ, бүхы Түнхэндэ хомор байха. Нёдондо тэрэ «Республикын эрхим хонишон» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Мүноошье түрүү нэрэдээ хүрэжэ, нүхэр Шойбонов хаража байһан 230 эхэ хониһоо 225 хурьга абаад, гарзагүйгөөр түлжүүлнэ. Үглөө мүноошье хурьгалхаар болоһон үшөө 15 хонин бии.

Б. МАШКИНОВ.

ҮНЕЭД ҺУБАЙРНА, ҺААЛИНЬ ДООШОЛНО

Үнеэдын үүлтэрэйнгээ талаар ямаршье илгаагүй аад, һаагдаһан һүниинь яахадаа бага байнаб? Зарим һаалишад жэлэй туршада тоогоор адли үнеэдые харууһалжа байгаад, 237 центнер һү һаана. Нүгөө зариманиинь 176 центнертэ хүргэнэ.

Энээнэй нэгэ шалтагаан гэхэдэ, һаалишадай өөһэдынь ажалдаа ямараар хандаһанһаань болоно бшуу. Аргадын совхозой Гааргын фермын һаалишад нүхэд Зурганова, Будаева, Бадмаева гэгшэд энээниие буруушаахадаашье болохо: «Бидэнэр хүнһөө доошо ажаллаагүйбди» гэхэ бээз. Теэд эдэнэй даадаг үнеэд һубайрна. Юунһээ болоноб? Өөһэдынь хаража байгаагүйһөө. Үнеэдэйнгээ туғаллаһанай һүүлдэ саг сооhь үрэжүүлгэдэ табяагүйһөө болоно.

Гансал һаалгаяа хараад ябадаг гээшэмнай һүүлэй һүүлдэ алдуутай болоно ха юм. «Һаамхай үнеэдһээ хэнһээшье доошогүй һү һаанаб» гээд ябахадашни, зарим үнеэд саг соогоо үрэжүүлгэдэ орохгүй, һубайршаха юм байна. Имагтал тиигэжэ, энэ фермын олон һаалишад үнгэрэгшэ жэлдэ һү һаалгаар гээгдэжэ гараа.

Ондоо талыень харалсахада, үнеэдэй олоороо һубайрһан ушарые ганса һаалишад дээрэ тохожо болохогүй. Фермын бригадир хаана байнаб, техник-үрэжүүлэгшэнь юугээ хэнэб? Иигэжэл баһа асуугдахаар. Фермэ дээрэ зоотехническэ тоо бүридхэл тон муугаар хэгдэнэ. Ямар һарада хэды үнеэн, хэнэй даажа байдаг үнеэн туғаллааб, хэдынь үрэжүүлгэдэ табигдаха болоод байнаб гэжэ саарһа данса хараад ойлгожо байха юумэн эндэмнай үгы. Техник-үрэжүүлэгшэ һаалишадай үнеэдээ өөһэдөө асархыень хүлеэгээд байдаг болошонхой.

Энэл ушарһаа нёдондо бага һүн һаагдаа, мүнөөшье жэлдэ бираганагүй. Гааргын фермэдэ 170 гаран үнеэн харууһалагдажа байдаг. Бидэнэй ерэһэн үедэ, тэдэнэй ойролсоо 42 үнеэн һаагдажа байһан байба. Үдэртэ хамта 13 литр һү эдэ үнеэдһээнь абтаһанда тэмдэглэгдэнэ. Ямар һүн гэжэ даа, хоёршье хүнэг болохогүй һү бүхэли фермэдэ абтана бшуу. Хубаарилаад үзэхэдэ, нэгэ үнеэнһээ арайхан 300 грамм һүн һаагдана гээшэ.

Тоо бүридхэл муугаар хэгдэдэг. Һаалишадай һааһан һүн тусгаар саарһа данса дээрэ тэмдэглэгдэнэгүй. Туғалнуудта хэды һүн үгтэхэ, хайшан гээд эдеэлүүлэгдэхэ тухайнь график зохёогдоогүй байһаар. Һаалишад нимэ гүримгай: нарай туғалнуудые өөһэд дээрэ байлгажа харууһална. Тиигээд үдэр бүри тэдэндэ тоо бүридхэлдэ оруулангүйгөөр һү орхижо уулгадаг. Хэн хэды һү абахаб — оорынь дура! Иимэл ха юм. Тиигээд һаалишад өөһэдынгөө дура зоргоор, һаам дүүрэһэнэй удаа туғалнуудтаа ямаршье хэмжүүргүйгөөр һү үдээжэрхёод, бэшыень тушаадаг байна.

— Бидэнэр туғалнуудаа һайнаар хаража байхые оролдодог гээшэбди. Тиигээд һү дурандань уулганабди. Һүүлдэнь үлэһэн һүеэ тоо бүридхэгшэдтэ асаржа тушаанабди,— гэжэ һаалишан Софья Будаева хөөрэнэ.

Байдал тухайгаа хөөрэнэ ха юм. Эгээл нимэ гүримтэйгээр ажаллажа байхадань, суудхэдэ дүшэ гаран үнеэнһээ ойролсоо арба гаран килограмм һүн абтаһан болоно. Фермэ дээрэ хэды ехэ хүдэлмэри хэгдэнэб, ямар ехэ гаргаша гаргагданаб! Энэнь малһаа абтаһан ашаг шэмээрээ харюулагданагүй, олзо үгыгөөр ажаллажа байгдана.

Р. БУДАЕВ.

Баргажан.

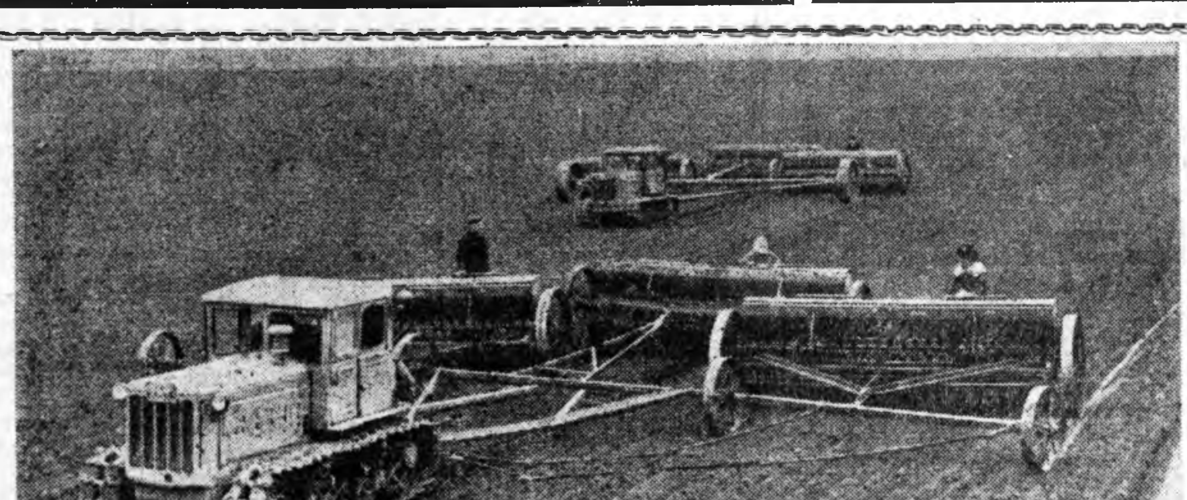

Чечено-Ингушска АССР. [Р]еспубликын полинууд дээ[р]э хабар ерэжэ, эртын куль[ту]ра тарилга түлэг дундаа. [К]олхоз, совхозуудай меха[ни]заторнууд хүрьһэеэ һай[н]ар элдүүрилээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Грознен[ск]о районой № 1 совхозой[н] тарилга дээрэ.

ТАСС-ай фотохронико.

МОСКВАҺАА МЭДЭЭНЭ

Аха дүү арадуудай [а]жабайдалдахи гайхамшагта ой

[…]ани барисаан, харилсаа хол[…], харилсан туһалалсалга ту[хай] договорой Совет Социалис [Рес]публикануудай Союзай болон [Болга]риин Арадай Республикын [хоор]ондо баталагдаһаар 18 жэлэй […] түйсэһэнтэй дашарамдуулан, [КПСС]-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секре[тар]ь Л. И. Брежнев, СССР-эй Вер[ховно] Соведэй Президиумэй Тү[рүүлэг]шэ Н. В. Подгорный, СССР-[эй] Министрнүүдэй Соведэй Тү[рүүлэг]шэ А. Н. Косыгин БКП-гэй [ЦК-г]ай Нэгэдэхи секретарь, Бол[гари]ин НР-эй Министрнүүдэй Со[ведэй] Түрүүлэгшэ Тодор Живков[то], НРБ-тэй Арадай Суглаанай [Түр]үүлэгшэ Георгий Трайковто [теле]грамма эльгээжэ, аха дүү болгар арадта совет арадай халуун [амар]алга хүргөө.

[«1]8 жэлэй урда тээ баталагдаһан договор совет болон болгар арадуудай аша туһада хүсэдөөр таараландана гээд телеграмма соо хэлэгдэнэ. Энэ договор марксизм-ленинизмын, социалис интернационализмын агууехэ гол ёһонуудта үндэһэлдэг, бэе бэедээ туһаламжа болон дэмжэлгэ үзүүлхые манай арадуудай үнэн зүрхэнһөө эрмэлзэлгээр нэбтэрэнхэй, мүн социалис хани нэгэдэлэй оронуудай нэгэдэл болон нягта жагсаалые бэхижүүлгэдэ алба хэдэг, социализм болон коммунизм амжалтатайгаар байгуулгада, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангалгада туһалдаг.

Социалис Болгариие байгуулгада шэнэ амжалтануудые түйлахыень аха дүү болгар арадта совет хүнүүд энэ гайхамшагта үдэртэ бүхы сэдьхэл зүрхэнһөө хүсэнэ».

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ

Нефть бүри ехээр абалгын, бусад үйлэдбэриин даалгабаринуудай талаар амжалта түйлаһанайнь түлөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиум 1966 оной мартын 17-до Указ гаргажа, «Башнефть» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлые Ленинэй орденоор, «Куйбышевнефть» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлые болон Азербайджанай ССР-эй КПСС-эй XXII съездын нэрэмжэтэ нефть олзоборилгын управлениие Ажалай Улаан тугай орденуудаар шагнаа.

Нефть болон нефть продуктнуудые дамжуулха, магистральна трубопроводуудые үрэ ехэтэйгээр ашатлаха талаар долоон жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэһэнэйнь түлөө Урало-Сибирскэ нефте-дамжуулгын управлениие ажалай Улаан тугай орденоор СССР-эй Верховно Соведэй Президиум шагнаа. (ТАСС).

Россин түрүү кооперативна организацинууд

КПСС-эй XXIII съездын хүндэлэлдэ зорюулагдажа, эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хүдэлмэрилэгшэдэй дунда дэлгэрһэн бүхэсоюзна социалис мүрысөө үүсхэһэн Ярославскэ областиин кооператорнууд абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэжэ байна. Тэдэнэр үнгэрһэн жэлэй һүүлшын кварталда һайн үрэ дүн түйлаа.

Роспотребсоюзай правлени, гүрэнэй худалдаа наймаанай болон эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай президиум Ярославскэ кооператорнуудта РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугые республиканска социалис мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлһэнэйнь түлөө табадахяа олгобо.

1965 оной дүрбэдэхи кварталай мүрысөөнэй дүнгөөр Центросоюзай, профсоюзай ЦК-гай Улаан тугууд Ленинградай, Ульяновскэ, Новгородско областьнуудай кооператорнуудта олгогдоо. Краснодарай, Алтайн хизаарай потребсоюзууд хоёрдохи шанда хүртөө.

Нийтын эдеэ хоол эрхимээр эмхидхэһэнэйнь түлөө Москвагай облпотребсоюзда РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй дамжуулгын Улаан туг, Новгородско облпотребсоюзда хоёрдохи, Мариин АССР-эй кооператорнуудта гурбадахи шан олгогдоо.

Хойто-Осетиин, Удмуртиин, Мариин АССР-нүүдэй, Красноярска хизаарай, Калининскэ, Тульскэ, Камчатскэ, Магаданскэ, Новосибирскэ, Псковско, Волгоградска областьнуудай кооператорнууд Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаа. (ТАСС).

ТАСС-ай мэдээсэл

„КОСМОС-112" НИИДЭБЭ

Газарые тойрон дабшадаг «Космос-112» гэжэ ээлжээтэ хэмэл одон 1966 оной мартын 17-до Советскэ Союзһаа табигдаба.

1962 оной мартын 16-да ТАСС-ай соносхоһон программын ёһоор замбуулинай дайдые саашадань шэнжэлхэдэ хэрэгтэй болохо научна аппаратура хэмэл одон дээрэ тодхогдонхой.

Хэмэл одон иимэ замда гаргагдаа:

түрүүшээр 92,1 минутын турша соо газарые тойрохо;

газарай нюруунһаа эгээн холонь (аппогей) 565 километртэ;

газарай нюруунһаа эгээн дүтэнь (перигей) 214 километртэ;

72 градус һөөлжүү замаар тэрэ ниидэнэ.

Научна аппаратураһаа гадна, хэмэл одон дээрэ иимэ юумэнүүд бии: 19,994 мегагерцын частота дээрэ хүдэлдэг радиопередатчик, замыень наринаар хэмжэхэ радиотүхеэрэлгэ; приборнууд болон научна аппаратурын хүдэлмэри тухай мэдээнүүдые газарта дамжуулха радиотелеметрическэ оньһо түхеэрэлгэ.

Хэмэл одон дээрэ тодхогдоһон аппаратура гэмгүй һайнаар хүдэлнэ.

Абтаһан мэдээнүүдые тоололго-согсололгын центр шэнжэлжэ байнхай.

Ветерок Уголёк хоёр Москвада

«Космос-110» гэжэ хэмэл одон дээрэ хэгдэһэн шухаг туршалгын баатарнууд, гурба неделиин турша соо замбуулинай аяншалга хэһэн Ветерок болон Уголек гэжэ нохойнууд бууһан газарһаа мүнөөдэр Москва асарагдаба. Нохойнуудай түхэл янза һайнууд, тэдэнэр шэнэ газарта түргэноор дадажа байнхай.

(ТАСС).

ХУДАЛДАА НАЙМААН

ХҮН ЗОНОЙ ТАЛЫЕ ХАРАЖА...

Түсэбтэ шэнэ табан жэлэй туршада арад зоной ажаһуудалые саашадань улам һайжаруулха талаар угаа ехэ зорилгонууд табигдана. Директивэнүүдэй проект дотор худалдаа наймаан тушаа заагдаһан хэмжээнүүд бидэниие, худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдые, баярлуулна.

Манай республика дотор 1970 ондо хүн бүриин хэрэглэхэ эдеэ хоолой зүйл 134,2 промышленна эд бараан 128,4 процентээр дээшэлхэ юм. Гадна бусад зүйлэй эд бараан, мяханай продукт—125, һүнэй продукт—118, саахар —125, овощ—145, загаһанай продукт—160, бүд, оёмол хубсаһан, трикотаж—140 процентээр ехэ болохо байна.

1966—1970 онуудта нютагай нөөсэнүүдһээ үйлэдбэрилэн гаргадаг бараае наймаалга үргэдхэхэ юм. Колхознигууд болон бусад хүн зонһоо худалдан абаха жэмэс, фрукт, һарханаг, мёд зэргые ехээр оруулхабди.

Хүн зондо эд бараа элбэг ехээр худалдахын тула тэдэнэй эрилтэ, хаана ямар бараанай гүйсэтэйе мэдэхэ гээшэ республикын наймаашадай угаа ехэ зорилго мүн. Ажалшадһаа захил абаха, тэдэнэй хэрэгтэй эд бараа гэртэнь абаашажа үгэхэ мэтын түрүү онол арганууд улам ехээр хэрэглэгдэхэ бшуу. Худалдаа наймаанай эмхинүүд үргэдхэгдэжэ, хүнүүдтэ нилээд таатай болохол даа. Табан жэл дотор 164 шэнэ магазин, 70 столово, ресторанууд баригдаха.

Эдэ хараалагдаһан хэмжээнүүдые бэелүүлгэ хадаа худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдһээ ехэ нүлөөлхэ байна. Юуб гэхэдэ, наймаалагшад гансахан худалдаанай хэрэгые гүнзэгыгөөр мэдэхэ бэшэ, мүн экономическа эрдэм, ажахын хүдэлмэриие һайн ойлгохо зэргэтэй. Промышленна үйлэдбэриие экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда оруулха хэрэг гээшэ худалдаа наймаае үндэһөөрнь һайжаруулха эрилтэ табина гэжэ КПСС-эй ЦК-гай сентябриин (1965 оной) Пленум дээрэ заагдаһан юм.

Нютагай үйлэдбэриин зарим эд бараанай үнэ сэн тогтоолгые хазагайруулдаг тухай эндэ дурдажа, тэрэниие гуримшуулха тушаа һанамжануудаа хэлэхэ хүсэлэнтэйб.

Нилээд олон түрэлэй эд бараанай үнэ сэнгые тогтоожо баталха эрхэ нютагай засагай органуудта үгтэнхэй. Эндэ худалдаа наймаанай эмхинүүдэй, нэн түрүүн республикын Худалдаа наймаанай министерствын үнэ сэнгэй таһагай үүргэ, харюусалга угаа ехэ.

Худалдаа наймаанай министерствын үнэ сэнгэй таһагай хүдэлмэрилэгшэд болон энэ талаар хүдэлмэри ябуулдаг экономистнууд хадаа үйлэдбэриин ажалай бүтээсые дээшэлүүлжэ, эд бараанай үнэ сэнгые гуримшуулха, тэрэниие саг үргэлжэ хямдаруулжа байха зорилго урдаа табина. Энэ зорилгоёо бэелүүлхын тулада эдэнэр эд бараа үйлэдбэрилгын техническэ ушар байдалтай танилсажа, бараанай өөрын үнэ сэнгэй юунһээ бүридэдэгые шалгаха зэргэтэй ха юм. Наймаалагдаһан эд бараанһаа олохо олзонь 10 процентһээ хэтэрхэ ёһогүй. Теэд промышленностиин зарим хүдэлмэрилэгшэд эд хэрэглэгшэдэй талые харадаггүй, харин бараанай үнэ сэн тогтоохадоо, ябаал олзо болон нэмэлтэ олзо ехээр абахын хойноһоо оролдодог байна. Жэшээлхэдэ, «Ремстройсбыткомбинадай» хүдэлмэрилэгшэд өөһэдыгөө предприятиин бүтээһэн үргэбшын (үһанай) үнэ сэнгые 1 түхэриг долоон мүнгөөр тогтоогоо. Ондоо предприятиһаа наймаанда ороһон тиимэ үргэбшэ табин долоон мүнгэтэ юм. «Ремстройсбыт» комбинадай гаргаһан иимэ үнэтэй үргэбшын үйлэдбэрилгэ тухай манай хүдэлмэрилэгшэдэй һонирхохоло, тэрэ үргэбшынгээ модые холоһоо асардаг байгаа бшуу. Теэд тус предприятиин хүтэлбэрилэгшэд гаргадаг бараанайнгаа үныс хямдаруулха тухай бодожо үзөөгүй, харин бэлэнииень хараад лэ тэрэнэйнгээ үнэ сэнгые дээшэлүүлһэн байна.

Эд бараанда үнэ сэн түргэн тогтоохо хэрэгтэнь предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ министерствынхид туһалха зэргэтэй. Жэшээлхэдэ, Улаан-Үдын Кировэй нэрэмжэтэ завод нёдондо жэлэй тэн багаар буузын жэгнүүр, таз болон бусад зүйлэй эд бараа гаргахаар бэлэн болоһон аад, мүнөө хүрэтэр тэдэнэйнгээ үнэ сэн баталуулха тушаа материалые эльгээнэгүй. Юундэ иимэ болоһон тухай республикын нютагай промышленностиин министр нүхэр Завгородняяһаа асуумаар.

Хартаабха болон овощой үнэ сэн нютаг дээрэнь тогтоодог. Тиихэдээ тэдэнэй бэлэдхэлэй үнэ сэнгые хараада абан, хадагалһан, наймаалһаниинь баһа харалсадаг. Гэбэшье, эдэ продуктнууд худалдагдан наймаалагдатараа, тон муу шанартай болошоһон байдаг. Юун дээрэһээ иигэнэб гэхэдэ, һүүлэй жэлнүүдтэ колхоз, совхозуудта үрэһэ хүрэнгын шанарые тооногүй. Илангаяа Кабанскын аймагһаа абтаһан хартаабха тэрэ дороо гутажа эхилдэг. Иигэжэ Улаан-Үдын горпищеторгын магазинууд, 20 мянган түхэригэй гарзада ороо. Хүдөө ажахын министерство, үйлэдбэриин управленинүүд хартаабха, овощой үрэһэ хүрэнгын шанарые һайжаруулха талаар хэмжээ абаха зэргэтэй.

Нютагай үйлэдбэриин эд бараанай үнэ сэн тогтоолгые һайжаруулха талаар хэмжээн абтажа байна. Гэбэшье энэмнай түрүүшын алхам. Үнэ сэн тодорхойлхо хуули гуримые хазагайруулдаг ушар олон бии. Үнгэрэгшэ оной эсэс, энэ жэлэй эхеэр гүрэнэй инспекциин болон худалдаа наймаанай министерствын үнэ сэнгэй таһагай шалгахада, эд бараанай үнэ сэнгые дээшэлүүлһэн ябадал олон элирүүлэгдээ.

Наймаанда табигдаһан эд бараанай үнэ сэнгые зааһан прейскурантгүй дээрэһээ буруугаар бэшэһэн ушар олохон магазинда, илангаяа хүдөөдэ элирүүлэгдэһэн. Эдэ хадаа худалдаа наймаанай зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд эд бараанай худалдаанай сэнгые зүбөөр хэрэглэхэ, тэдэниие бүридхэжэ, прейскурантнуудта оруулха ябадалые хинадаггүй байһаниие гэршэлнэ.

Эд бараанай үнэ сэн дээшэлүүлэн, үлүү «олзо» бэдэрдэг, хомхой хобдог хүнүүд хомор болоо. Тиигэбэшье ганса нэгэн дайралдадаг. Иимэшүүлтэй шангаар тэмсэхэ, тэдэнһээ хахасаха саг ерээ...

Республикын худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд шэнэ табан жэлэй түсэб тушаа партиин XXIII съездын Директивэнүүдэй проекттэй танилсаад байхадаа, хүн зоной ажаһуудалые улам һайжаруулгада зорюулагдаһан хэмжээнүүдые бэелүүлхэ арга боломжонуудые бэдэрнэбди.

М. ХАБАЛОВ,
республикын худалдаа наймаанай министр.

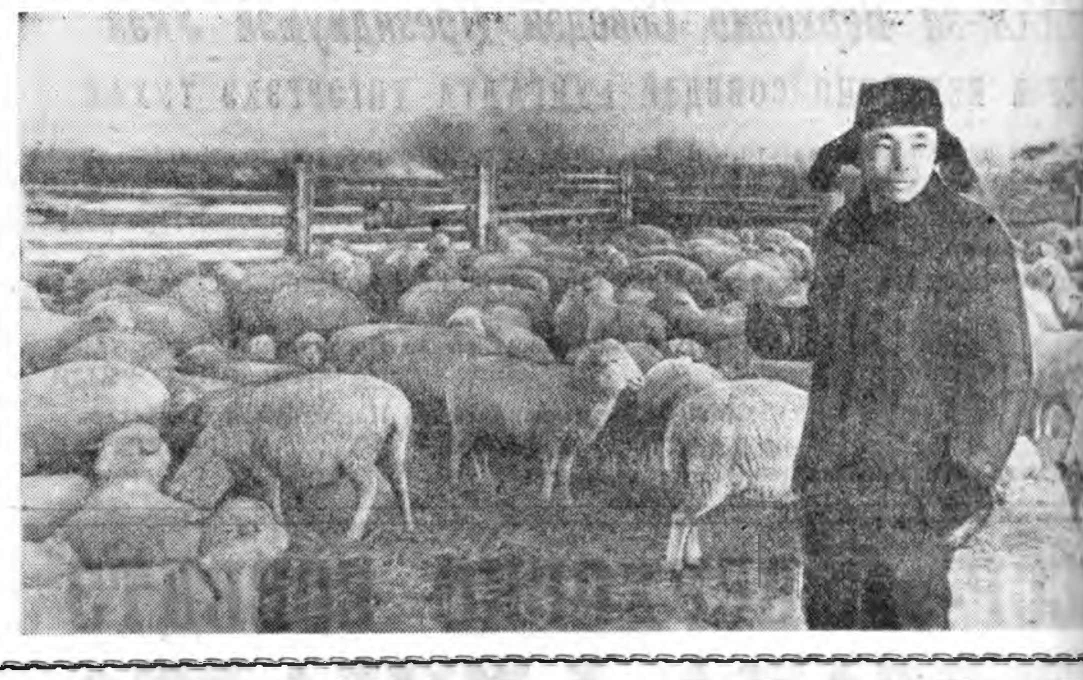

Шэнэ табан жэлдэ ажахынгаа баялиг хонин һүрэгые бүри олошоруулха, үүлтэрыень һайжаруулхын тула Хориин аймагай Хэжэнгын совхозой хонишод нилээд ехэ юумэ хэхэ зорилготой. Энээниие бэелүүлхэ хэрэгтэ хонишон бүхэн хубитаяа оруулха гэжэ эрмэлзэнэ. Жэшээнь, мүнөө эндэхи бэрхэ хонишодой нэгэн Бадма-Цыбик Жигмитдоржиевай даадаг отарынхид 590 эхэ хониднһоо 580 гаран хурьга абаад, гарза хоролтогүй түлжүүлнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Б-Ц. Жигмитдоржиев хонид соогоо.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ПАРТИИН ТҮСЭБ — АРАДАЙ ТҮСЭБ

КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдэй проектые зүбшэн хэлсэнэбди

ЗАГАҺАШАД-КОЛХОЗНИГУУДАЙ ДУРАДХА...

Долоон жэлэй түсэбһөө гадуур 1954 центнер загаһа бариһан, партиин XXIII съездын хүндэлэлдэ абаһан уялгаяа үлүүлэн дүүргэһэн тухайгаа элидхэхэ зуураа, загаһа олзоборилгын «Прибайкалец» колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Франчук Кабанскын аймагай «БАЙГАЛАЙ ГАЛНУУД» гэжэ газетын хуудаһанда иигэжэ бэшэнэ:

«Хэрбээ зарим нэгэ горитойхон дутагдалнуудай ушардаггүй һаань, манай амжалта бүри һайн байха һэн. Бидэ мүнөө болотороо урданайнгаал ёһоор загаһа баридаг байһамнай тон гэмшэлтэй. Эрдэм наукын үндэһөөр, шэнэ оньһон приборнуудай туһаар загаһанай хаана олоороо байһыень зүбөөр тодорхойлон олохо аргагүйдэнэбди. Тэрэнһээ боложо, зарим бригаданууд загаһа олзоборилхо түсэбөө таһалдуулна.

Загаһа олзоборилдог мэргэжэлтэй колхозууд шэнэ техникээр тон муугаар хангагдана. Тиимэһээ хүндэ хүшэр хүдэлмэриие гараараа түйланабди... Мүнөө болотор түсэбһөө гадуур ту... һан продукциин бэлэдхэлэй ... дээшэнь үргэхэ тухай асуу... шиидхэгдээдүй. Совхозууд ти... продукци тушаабал, хоёр да... шахуу үндэр сэнтэйгээр түлө... ень абана ха юм, харин заг... олзоборилдог колхозууд юу... нимэ эрхэгүй гээшэб. Энэнь ... гомдолтой».

АЙМАГАЙ ГАЗЕТЭНҮҮДҺЭЭ

ДОТОРОЙ АРГА БОЛОМЖО ЕХЭ

Итанциин леспромхозой партийна организациин хамтын суглаан болобо. Тэндэ табан жэлэй түсэб тушаа партиин XXIII съездын Директивэнүүдэй проектые зүбшэн хэлсэбэ.

Тус леспромхоз жэл ерэхэ тума модо ехээр бэлэдхэдэг боложо байна. Мүнөө иигээд унагааһан модоёо тэрэ заһаһань машинада ашажа, Сэлэнгын модоной баазада сэхэ абаашадаг болохонь. Ииһэлээрээ предприятиин үйлэдбэриин хүсэн улам нэмэхэ, барилга ехээр хэгдэхэ ёһотой болоно. Механизм заһабарилха мастерскойн хүдэлмэришэн И. Н. Шестаков ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ эрхэ байдал, үндэһэ һуури мүнөөнһөө байгуулха хэрэгтэй гэжэ тэмдэглэбэ.

Леспромхоз дотор техникэ, оньһон механизмуудые ашаглалга дээрэ ёһото хиналта табигданагүй, тиигэжэ сагһаа урид гарһаа гараха, техническэ харууһан муугаар эмхидхэгдэнэ, запасной частьнууд хайша хэрэгээр хадагалагдана. Эдэ дутагдалнуудые главна механигай таһаг анхаралдаа абаха уялгатай гэжэ слесарь М. Ф. Архипов шүүмжэлбэ гээд, Прибайкалиин аймагай «**Прибайкалец**» газетэ бэшэнэ.

БОДОМЖОГҮЙ ТҮСЭБ

Ехэ-Куналейн Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз Улаан-Үдынгөө аймаг соо томошье, хүгжэжэшье байһан ажахы. Долоон жэл соо үйлэдбэринь нилээд хүгжөө. Тэрэнээ хараада абажа, шэнэ табан жэлэй түсэб зохёолгондо тон харюусалгатайгаар хандаха зэргэтэй байгаа. Гэн гэтэр тус колхоз табан жэл соо орооһо абалгые миин 9,2 процентээр, үнеэн бүриһөө һү һаалгые 74 килограммаар ехэ болгохо гэхэшэлэн түсэблөө.

Иимэ харюусалгагүйгөөр хөһэн түсэблэлгэ аймагай партийна эдэбхитэдэй суглаан дээрэ шүүмжэлэгдээ. Тэрэнэй һүүлээр тус колхоз дээрэ болоһон партийна хамтын суглаан табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдэй проектые зүбшэн хэлсэхэдээ энээн тушаа мүртэйгөөр хөөрэлдэбөгүй гэһэн шүүмжэлхы корреспонденци «**Коммунизмын туяа**» газетэ толилбо.

МАЛШАДТА— ҺАИН БАЙДАЛ...

Суулгын совхозой рабочк... түрүүлэгшэ нүхэр Цыбикдор... вай һанамжа, дурадхал Му... Шэбэрэй аймагай «**Ленинэй** ... газетэ толилоо. Тэрээн соогоо ... хэр Цыбикдоржиев иигэжэ ... нэ: «...Манай совхоз хэлэн ... туршада ажахынгаа жэлые ... олзотойгоор дүүргэдэг ... болонхой. Энэ амжалта манай ... дэлмэришэдэй эсэшэ сусаш... ажалай үрэ дүн мүн. Үнэхөө... шье манай ажалшад габша... гаар, өдэбхи хэшээлтэйгээр ... дэлнэ. Хэды тиимэ һайн үрэ ... тэй байгаашье һаа, илангаяа ... шадайнгаа һуудал үшөөл һай... руулжа шаданагүйбди... За... хонишоднай тон муу, хүйтэн ... нүүдтэ ажаһууна. Барилга ... гэхэдээ мүнгэгүйдэнэбди. ... зоймнай центртэ, үнгэрэ... һайн клубшье үгы даа. Пол... кын клуб хуушарһан урданай ... соо байдаг.

Совхозой ажалшад мүнөө... жэлдэ һайн амжалта лаб түй... байха. Зүгөөр бидэ тэрэ... ехэл үритэй байнабди. Тэд... ажаһуудал, төниглэн байдал... ралта тушаань бидэн һана... зобохо гол уялтатай ха юмбо...

Түрүү фермын ажал тухай

ДАБААН ДАБАГДАА

Улаан-Удын аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой Саратовска фермын һаалишад үнгэрэгшэ жэлдэ һү һаалгаяа урзандайхиһаа 625 центнерээр ехэдхээ. Үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2125 килограмм һү һаагаа.

Энэнь ехэхэн амжалта. Һонирхуулхаар байна. Теэд хайшан гээд ажал хүдэлмэреэ урагшатайгаар ябуулба гээшэб? Энээн тухайгаа һаалишад өөһэдөө юу хөөрэнэб:

— Бидэнэр тиимэ, хүнэй мэдэхэгүй, ондоо «нюуса» арга хэрэглэжэрхиһэн юумэмнай үгы. Ажалайл һайнаар эмхидхэгдэдэг болоһон дээрэһээ, эбтэйгээр хүдэлһэн, бэе бэедээ туһалалсажа байгаад ажаллаһан дээрэһөөмнай амжалта туйлагдаа бэзэ,— нигэжэл хэлэхэ байна.

Саратовска фермэдэ хэгдэһэн ажалайнь дүнгһөө хаража үзэхэдэ, һү һаалгань гансахан мүнөө жэлдэ ехэ болоо бэшэ, харин һүүлшын гурбан жэлэй туршада амжалтатайгаар хүдэлһэн. Һаалинь жэлһээ жэлдэ нэмэжэ байһан болоно. 1963 ониие хаража үзэхэдэ, тэрэ жэлдэ хамта 2804 центнер гэхэ гү, али үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1603 килограмм, 1964 ондо үнеэн бүриһөө 1864 килограмм һүн һаагдаа. Нёдондо энэ туйлалтань үшөө арьбадхагдаһан, бүхыдөө 3429 центнер гэхэ гү, али үнеэн бүриһөө 2125 килограмм һүн абтаһан. Тиигэжэ тус фермын 11 һаалишад үнеэн бүриһөө хоёр мянганһаа үлүү килограмм һү һааһан байха юм. Коммунис ажалай ударнигууд М. М. Мясникова, Ф. А. Болонева, Е. М. Казазаева, С. З. Секлетина гэгшэд хоёр мянга хахадта, тэрэнһээ дээшэшье болгоо.

Энээнһээ урагша үнеэн бүриһөө 2500 килограмм һү һааха гээшэ дабагдахагүй дабаан мэтэ һанагдагша һэн. Ажал дээрэ түрүү арга хэрэглээгүйдэ тиимэл байгаа ха юм. Теэд мүнөө үбэлэй үедэ үнеэдтэ гидролизно аргаар һолоомо бүйлүүлагдана. Үдэртэ гурба дахин һаагдана.

Һүүлшын хоёр жэлэй туршада тус фермэдэ хэгдэһэн ажал хүдэлмэриие харахада, илангаяа март, апрель һарануудта һаалинь бүри нэмээгдэһэн байна. 1965 оной март һарада хамта 41 мянга 300 килограмм һүн һаагдаа гэхэ гү, али үнеэн бүридэ 275 килограммда хүргэгдэһэн. Энэнь зунай үедэ абтадагһаа үшөө ехэ болоо бшуу. Үбэлжэлгын үедэ һаамхай үнеэдтэ элдэб һайн тэжээл үгтэнэ. Тиигээд зунай ногоон дээрэ адуулагдаһан үнеэдһээ өөрэгүй ехэ һү һаагдана бшуу. Гэбэшье зунай сагта ногоон дээрэ байһан үнеэдтэ ондоо тэжээл, талха таряанай зүйл болон гидролизно аргаар эһээгдэһэн тэжээл үгэлсэжэ байхада, үшөө һайн байдаг. Тус фермын үнеэдтэ, бүхэли жэлэй туршада эһээгдэһэн тэжээл үгэдэг болоһон байха юм. Иимэ аргануудые хэрэглэжэ, нёдондо һү һаалиа 625 центнерээр нэмээгээ ха юм.

Энээнһээ гадна, һү һаали дээшэлүүлхын тулада ногоон таригдана. Малай тэжээлдэ саахарай свёкло, турнепс гэхэ мэтые тариха арга хэрэглэхэ тухайгаа мүнөө энэ фермынхид хөлсэжэ байдаг. Иимэ ургамалнуудые тарихада, ажалынь ехэшье һаа, ашаг олзо ехэтэй, һү һаали нэмэхэ ха юм.

Үшөө ямар арганууд хэрэглэгдэнэб? Фермын үнеэд зүбөөр харууһалагдажа, зоотехническэ заабаринууд наринаар сахигдана. Эндэ үбэлэй саг гү, али зунай үе гү—алишье хаһада һаамхай үнеэн үдэртэ 3 дахин һаагдадаг болоо. Үнеэдые гурба һаахада, хоёр һааһанда эрходоо нилээд ехэ һүн нэмэжэ абтана. Тиихэдэ, илангаяа гунжадые түрүүшынь үдэрһөө һайнаар эбэлгэжэ һааха, саашадаа һү ехэтэй болгохо хэрэгтэ онсо анхарал табигдадаг. Гунжан үнеэдэй түрүүн тугаллаад байхада, харадаг һаалишаниинь тэрэнээ үдэртэ дүрбэтаба дахин һаажа байгаад, хүхэ дэлэн һайнтай болгоно.

Үнеэдэй һүн гээшэ хүнэй ямараар ажаллаһанһаа болоно. Хэрбээ тугаллаад байһан үнеэдые анханай муугаар харууһалаа һаа, ашаг шэмэ муутай болоно ха юм. Мүн ондоошье шалтагаан гарадаг. Заримдаа урдань нэгэ һаалишанай ямар нэгэ шалтагаанаар ажалдаа гаража шадаагүй һаа, тэрэнэй үнеэд һаагданшьегүй үлэхэ ушар тохёолдодог һэн. Мүнөө энэ ябадал болюулагданхай. Һаалишад өөһэдөө бэе бэедээ туһалалсадаг болоо. Эбтэйгээр ажаллаха гээшэмнай ехэхэн удха шанартай.

Тус фермэдэ олон жэлдэ хүдэлжэ, дүй дүршэлтэй болоһон хүнүүд олон юм. Тэдэнэр ажал дээрээ ямар жэшээ харуулнаб? Өөһэдынгөө баян дүршэлые нүхэдтөө заажа, хөөрэжэ үгэнэ. Тиимэ хүнүүдэй тоодо һаалишад Е. Казазаева, Г. Яковлева, Ф. Болонева, С. Зайцева болон бусад ороно. Фермын малшан Апен Филатович Степанов гушаад жэлэй туршада малыень адуулна. Энэ хүнэй хэһэн бүтээһэн хүдэлмэри, зааһан һургаал ехэ.

Ажалай ехэ амжалта туйлагдаха ушар малшадай материальна талыень харалсаһанһаа, тэдэнэй урма зориг дээшэлүүлэгдэһэнһээ болодог. Һүүлэй жэлнүүдтэ колхозой правлени, партийна комитет ажалдаа һайнаар хандадаг малшадые урмашуулхын зорилгоор олон хэмжээ хараалаа. Энэ гуримаар үбэлдөө үнеэн бүриһөө үдэртэ 5 килограмм һү һааһан һаалишад бухы һааһан һүнэйнгөө литр бүриин 4 мүнгэ ажалай нэмэлтэ түлөөһэ болгон абадаг. Зургаан литртэ хүргэгшэд 5 мүнгөөр тоосоо абадаг. Нёдондо эгээл ехэ һү һаагдажа байһан һарануудта фермын түрүү һаалишан Ф. Болонева һара соо 41 түхэриг хүрэтэр нэмэлтэ түлөөһэ абаһан, бүхыдөө жэлэй туршада энэ һаалишанда 153 түхэриг нэмэжэ түлэгдэһэн. Һаалишан М. Мясникова үнгэрэгшэ жэлдэ 167 түхэриг нэмэлтэ түлөөһэндэ хүртэһэн байха юм. Тэрэ мэтэшэлэн һайнаар ажаллаһан ондоошье һаалишад урмашуулагдаа.

Оролдосо үүсхэлээ гарган ажаллажа, һү һаалияа дээшэлүүлжэ байһандаа хажуугаар энэ фермынхид үнеэдые һубайруухагүй гэжэ оролдоно. Үнеэд саг болзор соогоо шэргээгдэжэ, тугаллаһанайнгаа удаа һара соо тугаллуулэгдэнэ. Тиигэжэ үнеэд һубай хаяа болинхой. Нёдондо фермын 17... үнеэнһээ 214 тугал абтаһан байна. Үнеэдээ һайнаар хаража байһан һаалишад зарим үнеэдээ жэлдээ хоёр дахин түрүүлнэ. Эндэ техник-түрүүлэгшээр М. Сизых ажаллажа байдаг. Тэрэ өөрынгөө даадаг ажалдаа харюусалгатайгаар хандана. Үнеэд булта тугаллажа, булта һаагдажа байхадаа һүн ехээр абтана ха даа.

Мүнөө колхозой малшад бүхэн ... рэл партиингаа XXIII съездые ажалай бэлэгтэйгээр угтахын тулада ... маг хүсөөе гаргана. Энэ үедэ фермынхид мүрысөөндэ оролсон 1966 ондо хамта 360 мянган килограмм һү һааха, тиигэжэ нёдондоһоо 17 мянган килограммаар һү абаха зорилготой. Тэрэ ... съездын нээгдэтэр 750 центнер гүрэндэ худалдагдахаар хараалана.

Жэлэй эхинһээ хойшо һара ... дай туршада энэ фермынхид ... центнер һү һаажа, 600 гаран ... гүрэндөө худалдаад байна. Энэ абаһан уялгаяа дүүргэхэ, хэлэһэн хүрэхэшье байха.

А. НАГАСЛАЕВ.

Зураг дээрэ: фермын һаалишан М. Мясникова.

Авторай фото.

ВЕРЫЕ ЮУНДЭ ХҮЛЕЭДЭГ БЭ?

Хяагта хотын хэлхээ холбооной таһагай почтальон Вера Недодел гэжэ басаганиие хүнүүд хүндэтэйгөөр хүлеэн угтадаг. Түрүүшынгээ жэл хүдэлжэ байбашье, Вера басаган газетэ, бэшэг, тэдхэмжын мүнгэ, үдэр үдэрэй бухы почтые саг соонь ажалшадта хүргэдэг һайшаалтай. Энэ басаганиие илангаяа наһажаал хүнүүд үшөө юундэ өөгшөөдэг бэ гэхэдэ, пенсионернүүдтэ почтыень гэртэнь оруулжа үгэхэһөө гадна, орон доторойнгоо, гадаадын һүүлэй шухала һонииие Вера тобшохоноор хөөрэжэ үгэдэг, ямар газетэдэ, журналда һонирхолтой материал толилогдонхойб гэжэ мэдээсэдэг юм.

— Иигэжэ хүгшэд, үбгэдтэ орожо, хөөрэлдэжэ, ажалһаа һамшадаггүй хүн гүш?—гэжэ асуухада:

— Хэһэн хэрэгэймнай али нэгэниинь тод тудтаа һаалта хэдэггүй,—гээд Вера харюусаа һэн.

Захил хэгшэдтэ газетэ, журнал, бэшэг һаатангүй барюулхаһаа гадна Вера концерт, марка худалдаха, мүнгэ суглуулха һара, кварталайнгаа даалгабари хододоо үлүүлэн дүүргэдэг магтаалтай. Эндэ һая Вера почтальоной хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай хэлхеэ холбооной таһагай ханын газетэдэ дэлгэрэнгы статья толилогдоһон байна.

В. ЖИГЖИТОВ.

СОВЕТ ОРОН ДОТОРНАЙ

Городһоо газаа тээшээ гаража, олониитээрээ амарха асуудалаар Москвада зүблөөн нээгдээ. Тэрэниие СССР-эй Архитекторнүүдэй союз зарлаһан байна. Зүблөөндэ 54 томо городой түлөөлэгшэд хабаадана. Олоороо амарха газарнуудые бариха, ашаглаха, тэдэнэй проектнүүдые зохёохо талаар дүй дүршэл тухайгаа хөөрэлдэбэ. Зураг дээрэ: Архитекторэй байшангай фойе соо нээгдэһэн выставкын булан.

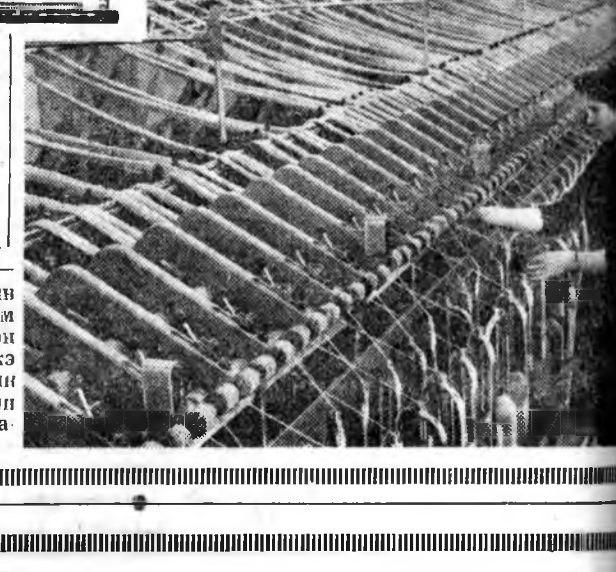

ЛЕНИНГРАД. «Веретено» гэжэ фабрикын бүд нэхэгшэд КПСС-эй XXIII съездэ эрхим һайн бэлэг бэлэдхээ. Тэдэнэр түрүүшын хэдэн арбаад килограмм эрхим һайн утаһа ээрэжэ гаргаа. Зураг дээрэ: Ташкентын бүд нэхэлгын машина бүтээлгын заводой гаргаһан машинын дэргэдэ хүдэлмэрилэгшэ Анна Кривец ажаллажа байна. ТАСС-ай фотохронико.

ШЭНЭЛЭГДЭН БОДОҺОН ТОСХОН

«Хүдөө тосхонуудта байрын гэр, һургуули, хүүгэдэй саад, ясли, больница, клуб, библиотекэ, кинотеатр, хилээмэ баридаг, хубсаһа угаадаг газарнуудые бариха талаар горитой хүдэлмэри бэелүүлхэ».

(1966—1970 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдэй проектһээ).

Хүдөө тосхон. Зарим хүнүүд энэ ...тэ дуулахадаа, модон гэрнүүдые, ...татай худагуудые һанаандаа оруу...дихидаг. Теэд мүнөөмнай хүдөө тосхонууд тад ондоо болонхой. Хир..., түмэр бетон, пластик гэхэ мэ... хэрэгсэлнүүд хүдөө нютагуудай барилгада хэрэглэгдэдэг болонхой. ...гэй барилгада мүнөө үеын оньһо техникэ үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. ...өөнэй хүдөө тосхонууд таарүу ...ид багахан хото шэнги түхэлтэй болошо байнхай.

— Һаяын жэлнүүдтэ хүдөөгэй ...гада ямар шэнэ һонин болохоб? ... һэн асуудалтайгаар хүдөөгэй ...га барилгын Проектнэ институ...й («Гипросельстройн») директор ...н Бокаревто хандабаб.

— Шэнэ табан жэлэй туршада ...өө тосхонуудта үйлэдбэриин шэ...э барилганууды бодхохо ба түхеэ...нүүдээр хангаха хэрэгтэ 36,5 миллиард түхэриг, байрын гэр, соёл ...босоролой болон коммунальна ...гада 12 миллиард шахуу түхэ...г һомологдоо. Хүдөөгэй ажалшад ...дынгөө зөөреэршье олон гэрнүү... бариха байха.

Хүдөө тосхонууд хожомоо ямар бо...об гэжэ харахаяа һанана хаяат? —гэжэ Бокарев минии һанал бодол тааба.—Тиигээ һаа, Улаан Пахра ошогты. Москваһаа балай холо бэшэ юм. Тосхоной проектын авторнууд автобусоороо мүнөө тиишэ ошохоо байна.

...Улаан Пахра. Түрүүн хараха якзада Россидахи олон тосхонуудтал адли нэгэ дабхар гэрнүүдтэй, хушалта дээрэ телевизионно антенэ хадаһан, саһанда хушагдашаһан таримал модотой тосхон байба. Иишэ юундэ ерэһэнээ би эхин дээрэ ойлгожо ядабаб.

— Даб дээрэ эндэ нэгэ хэдыхэн лэ шэнэ гэрнүүд бии,—гэжэ Проектнэ институдай ахамад конструктор Владимир Беляев хэлэбэ.—Харана ёһотойт, барилга бодхоогдожо байһаар.

Сагаан хирпиисээр баригдаһан хоёр дабхар багахан гэрэй газаа машина зогсобо. Газаагуурхи харгынь саһанда хушагданхай, сонхонуудайнь хушагагүй дээрэһээ энэ гэртэ хүнэй үшөө байдаггүйнь элирнэ. Арбаад хоногһоо эндэ хүнүүд байжа эхилхэ. Мүнөө энэ гэр халуун уһаар дулаасуулагдажа эхилээ.

Хоёр дабхар нэгэ гэртэ оробобди. Коридорһоо ехэ таһалга руу ороһон үүдэн. Энэ таһалга соо эдеэлхэдэ зохид—кухнитаяа зэргэлэнхэй. Верандада гараһан үүдэн. Коридорой нүгөө захада хоёрдохи дабхарта гараха гэшхүүр байна. Тэндэнь үшөө хоёр таһалга бии.

— Таарүу зохидоор баригдаһан энэ гэр соо найман айл байха юм,—гэжэ хөөрэнэ.—Айл бүхэн нэгэдэхи, хоёрдохи дабхарые эзэлхэ байна.

Улаан Пахрада үшөө айлай буугаадүй дүрбэн дабхаршье шэнэ гэр бии. Үсөөн хүтэй айлай байхаар хараалагдаһан. Гэр соонь—уһан, газ, ванна гэхэ мэтэ хото городойхидол адли түхеэрэлгэтэй.

— Дүрбэ—табаншье дабхар гэрнүүдтэй тосхонууд бодхоогдожо байна,—гэнэ Беляев.—Иимэ гэрнүүд ехэ зохид юм, хүн зоншье дуратайгаар ородог. Иимэ тосхон эндэ дүтэхэнэ. Барыбино гэдэг тосхоной хажууда «Заря коммунизма» гэжэ совхоздо байгуулагдаа.

...Шадалгүй хэдэн колхозуудые нэгэдүүлжэ, 1960 ондо томо ажахы эмхидхэхэдэ, энэ тосхон задагай талада бодхоогдоһон юм. «Заря коммунизма» совхозой түб буусань һэн тула, энэ тосхондо олонхи хүдэлмэришэдынь түбхинэнхэй. Гол үйлсэдэнь барилга хэгдэһээр байна. Тэндэ 40, 48, 64 байратай дүрбэн дабхар байшан гэрнүүд бодхоогдоно. 2—3 таһалгатай байрада хото городойхидол, газ, ванна, уураалаар гэрээ дулаасуулха түхеэрэлгэ бии.

Проектын ахамад архитектор Григорий Гросман барилгыеударидадаг. Тэрэл хүн намда тосхон харуулаа, хүн зонтойнь танилсуулаа.

Нэгэдэхи дабхартахи таатай зохид байрада оробобди. Гэрэй эзэн, совхозой электрик Володя Иванов халуун сайгаа аягалба. Сай уужа һууxадаа, хүнүүд халажа хөөрэлдэдэг бшуу. Володя иимэ байрада ороһондоо ехэл урматай, нүхэдни манайда хододо сугларжа байдаг гэжэ хөөрэнэ. Володя эдеэ хоол ехэ бэрхээр бэлдэдэг юм. Газай плитатай эдеэнэй соморхон таһалга соо дуратай хоолоо бэлдэжэ баймаар...

— Үдэртөө гэртээ эдеэлнэ гүт?—гэжэ би Володиһоо һурабаб.

— Айлшадай ерэхэдэл, гэртээ эдеэлдэгби. Ехэнхидээ столоводо хоол баригшаб, манай гэр соо столово бии юм.

Тэрэ үдэр Гросмантой хамта тосхоной магазинуудаар ябабаб, ателье болон хүүгэдэй шэнэхэн саадта оробоб. Яслиин наһанай үхибүүдтэй хамта эндэ 140 үхибүүд байба. Хүнүүд хүдэлмэридөө гарахынгаа урда тээ үхибүүдээ эндэ асараад, бусахадаа абаад харидаг. Саадынь хүдэлмэридөө ошохо харгы дээрэнь аад, һанаа амар.

Хүүгэдэй саадта тээ дүтэхэнэ һургуулиин гурбан дабхар байшан. Зосоогоо спортын залтай. 640 үхибүүд һуралсадаг. 240 хүнэй һууритай хамтын байрашье бии.

«Заря коммунизма» совхоздо томо клуб, 120 һууритай больница баригдажа байнхай. Больницын байшан дүрбэн дабхар, терапевтическэ, хирургическа, нарайлгын, хүүгэдэй таһагуудтай, элдэб кабинедүүд, эмнэлгын ванна болон уһа сүршэдэг түхеэрэлгэтэй байха. Хоёр-гурбаараа хэбтэхэ таһалганууд. Даб дээрэ поликлиникэл ажаллана.

Проектнэ институдай директорэй кабинедтэ дахин ороод һуунаб.

— Иимэ тосхонууд гансашье Москва шадар байгуулагдана бэшэ,—гэжэ Иван Бокарев хөөрэнэ.—Белоруссида, Украинада иимэ тосхонууд олон бии. Хүдөө тосхонуудые түсэблэлгэдэ хабаадалсадаг 25 мянган архитектор болон инженернүүдэй дунда хоёр дабхар, дүрбэн дабхар гэрнүүдтэй тосхонуудые бодхоохо дуратайшуул бии. Хүн зоной дуратай байгаа һаа, нэгэ дабхар гэрнүүдшье бирагдадаг.

— Шэнэ барилгануудые бодхоохо ябадал сагай уларилай болон байгаалиин эрхэ байдалһаа дулдыдадаг гээшэ гү?

— Дулдыдадаг даа. Манай орон барилгын-проектнэ табан зоно болон хубаагдадаг. Жэшээнь, Россин Федераци Казахстан хоёр, урда районуудгүйгөөр, мүн тэрэшэлэн Белоруссии нэгэдэхи зонодо, Кавказ шадархи республиканууд дүрбэдэхи зонодо ородог гэхэ мэтэ. Барилгын зоно бүхэн национальна, сагай уларилай, барилгын материалай талаар өөһэд өөһэдын онсо илгаатай байдаг. Энэ бүгэдэ барилгын түсөб табиха үедэ хараада абтадаг байна.

— Грузиин, Азербайджанай, Армениин болон Узбекистанай тосхонуудта манай барижа байһан байшангууд иимэ байха юм,—гээд, проектнүүдэй нэгэнэй хажууда Бокарев зогсон хөөрэнэ.—Эдэ гэрнүүд юугээрээ илгаатайб гэхэдэ, газаагаа зунай задагай барилгануудтай, террасса болон эдеэ бэлдэдэг газартай. Наранай элшэһээ хорохо халхабша, һэбшээтэй һэрюухэн зунай байра гээшэ эгээн шухалада тоологдодог.

— Улаан Пахрада хараашагэрнүүдтнай,—гэжэ директор томо фото-зураг тээшэ заан хэлэнэ. — Иимэ гэрнүүд Литва, Латви болон Эстонидо олон. Одессэ шадар, Шабо тосхондо иимэ гэрнүүд баригдажа байна. Хүдөө тосхонуудые түсэблэлгые зүбшэн хэлсэлгэдэ хүдөөгэй хүн зон хабаадалсадаг заншалтай.

Газарай хүдэлдэг, мүн бусад илгаатай урда зүгэй районуудта баригдаха байрын гэрнүүдэй проектые институт табидаг. Холын Хойто зүгтэ, оро үсхэбэрилгын совхоздо байрын гэрнүүдэй туршалгын барилга һаядаа эхилхэ.

1961—1965 онуудайхида орходоо энэ табан жэлдэ хүдөө тосхонуудта байрын гэрнүүд һураггүй олоор баригдахаар хараалагдана. Һургуули, хүүгэдэй эмхи зургаанууд, клуб, олониитын эдеэ хоолой предприятинуудай тоо олошорно. Хуушан тосхонуудай һуурида эгээн хүгжэнги городуудһаа юугээрээш илгаагүй хамаг таарүу зохид түбхинэлгэтэй шэнэ тосхонууд уданшьегүй бии болохо.

Галина ПАВЛОВА,
АПН-эй корр.

ЕХЭ НААДАН ДҮТЭЛӨӨ

Хэнэйшье мэдэһээр, мүнөө Эхэ ороноймнай урда районуудта дулаан боложо, футболистнууд энэ жэлэйнгээ уулзалга, һорилгочуудые үнгэргэжэ эхилээ. Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонодо хабаададаг «Б» классай футболистнуудай дунда манай республикын нэрэ солые хамгаалжа ябадаг спортсменүүднай эдэ үдэрнүүдтэ хаана ябанаб, хэр зэргээр ехэ наадандаа бэлэдхэжэ байна хаб гээд манай уншагшад понирхоно ёһотойт. Нэн түрүүлэн энэ командамнай «Сэлэнгэ» гэжэ нэрлүүлэгдэдэг болоһон тухайнь һануулая. Команда гол түлэб хуушан хэбээрээ үлөө. Гол добтологшоор наададаг Яковлев энэ жэлһээ Владивосток городой «Луч», Семенов Санников хоёр Ангарск городой «Старт» командада наадахаар ошонхой. Тэдэнэй орондо наадамаар футболистнууд гэхэдэ, урдандаа манай республикын командада наадаһан Ершов Котельников хоёр «Сэлэнгэ» командада абтанхай. Тиихэдэ командын ворота Конфидерат Веригин хоёр хамгаалха болоно. Үбэлэй үедэ манай футболистнууд тусхай һорилгодо бэеэ һургажа, ерэхэ жэлэй наадaнда бэлэдхэжэ эхилһэн байна. Эдэнэр амаралтын үдэрһөө бэшэндэнь сана, коньки, барилдаан, штанг ургэлгөөр, уһанда тамаралгаар бэеэ һорижо, өөһэд өөһэдынгөө махабад үдэр бүри шахуу һайжаруулжа байхаар тусхай түсэбтэй байһан.

— Хараалагдаһан энэ түсэбнай яһала һайнаар бэелүүлэгдээ. Мүнөө бүхы футболистнууднай һайн бэлэдхэлтэй болоо гэжэ тэмдэглэхээр,—гээд командын тренерэй орлогшо Ю. Поздоровкин хэлэнэ.

— Энэ жэлдэ һорилго хэхээр Эхэ оронойнгоо урда районуудта ошохо гүт? Тэндэ ошоо һаа, ямар зорилго урдаа табинат?—гэжэ асуухада:

— Мартын 15-һаа эхилжэ, һорилго үнгэргэхөөр Узбегэй ССР-эй Кентау город ошоод, һараһаа үлүү саг соо һорилго хэжэ, футболистнуудайнгаа техническэ талые һайжаруулха байнабди. Илангаяа манай футболистнууд бүмбэгын түлөө тэмсэхэдээ, бүмбэгэ толгойгоороо абахадаа, гүйхэ харайхадаа наадаһан командынгаа футболистнуудта хүрэжэ шададаггүй байгаабди. Ехэнхи сагаа эдэ дутуу дундаяа зайсуулхада зорюулха байнабди,—гэжэ командын тренер Владимир Зубаревич хөөрэнэ.

«Сэлэнгэ» командын футболистнууд тэндэхи «Б» классай мастернуудтай, городой футболистнуудтай нүхэрэй ёһоной мүрысөө үнгэргэжэ, дүй дүршэлыень халан абаха зорилготой.

Түрүүшынгээ наада «Сэлэнгэ» командынхид хэзээ үнгэргэхэб гэхэдэ, апрелиин 27-до СССР-эй кубок абахын түлөө наадаха болоно. Энэ уулзалгань Владивостогой «Луч» командатай, тэдэнэй стадион дээрэ үнгэргэгдэхэ юм.

Мүнөө жэлдэ Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонодо түрүү һуури эзэлхын түлөө эхилхэ наадaнда үнгэрэгшэ жэлдэ 19 команда хабаадалсаа һаа, мүнөө энэнь 15 команда болгогдоо. Ямар шалтагаанһаа командануудай тоо үсөөрөө юм гэхэдэ, Россин Федерациин зургаан зонодо наададаг 70 команда энэ жэлһээ «А» классай гурбан бүлэг боложо хубаагдаа. Тиимэһээ эдэ командануудта дүтэ байһан городуудай «Б» классай футболистнууд энээн руу оруулагдаһан байна. Манай зоноһоо Усть-Каменогорскын «Восток», Кемеровэй «Химик», Томскын «Торпедо», Барнаулай «Темп» командануд «А» класста оруулагдаба.

Майн хоёрһоо РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн манай зонодо үнгэргэгдэжэ эхилхэнь. Улаан-Үдын «Сэлэнгэ» командын футболистнууд түрүүшынгээ наада Комсомольск-на-Амуре городой «Авангард» командатай үнгэргэхэ болоно. Удаань майн 7-до—Хабаровскын «СКА»-тай, майн 12-то Владивостогой «Луч» командада айлшалха юм. Майн 18-да «Сэлэнгэ» командынхид ээлжээтэ наадаяа гэртээ үнгэргэхэ. Манайда айлшаар Эрхүүгэй «Ангара», майн 22-то Красноярскын «Локомотив», майн 26-да Ангарскын «Старт» командануд ерэхэ болоно. Улаан-Үдын «Сэлэнгэ» бүлгэмэйхид удаадахи наадаяа майн 31-дэ үнгэргэхөөр Павлодар городойхидто айлшаар ошохо байна. Июниин 5—11-дэ Рубцовскын «Торпедо», Семипалатинскын «Цементник» командануудтай наадаха юм.

Июлиин 17-һоо 28 болотор «Сэлэнгэ» бүлгэмэйхид ээлжээтэ наадануудаа өөрынгөө стадион дээрэ үнгэргэхэ, Айлшаар Прокопьевскын «Шахтер», Бийск городой «Прогресс», Новокузнецкын «Металлург» командануд ерэхээр хараалагдана. Июлиин 3-һаа эхилжэ Алас-Дурна зүг руу айлшалха болоно. Июлиин 3-да Благовещенскын «Амур», июлиин 9-дэ Шэтын «Забайкалец» командануудтай наадаха байна. Энээгээр наадaнай түрүүшын хахад дүүрэхэ харaатай.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ХИЛЫН СААНАҺАА

Зүблөөн дүүрэбэ

КАИР, мартын 17. (ТАСС). Араб ...нуудай правительствануудые толгойлогшонорой зүблөөн мартын 14-дэ ...та нээгдэһэн аад, мүнөөдэр хүдэрөө дүүргэбэ.

Зүблөөнэй дүүрэһэнэй һүүлээр ...гдаһан, МЕН агентствын ...ан мэдүүлгэ соонь нигэжэ ...гдэнэ. Зүблөөндэ хабаадагшадай ...жэдэ табигдаһан бүхы резолюцинууд нэгэн дуугаар баталан абтаа.

Империалистнуудай али бүхы ...нуудта эсэргүүгээр нэгэдэмэл ...оор тэмсэхэбди гэжэ араб оро...дай правительствануудые толгойлогшонор мэдүүлгэ соогоо онсолон ...лэһэн байна.

Африка-Азиин сүлөөрэлгын хүдэ...нүүдые дэмжэжэ байһан тухайгаа, ... бүхы түхэлэй колониализмые ...алгада, уласхоорондын арсал...ууды амгалан ёһоор шиидхэл...э, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрам... аршалан хамгаалгада үндэһэлэн, ...лэлнүүдтэ хабаадахагүй поли...ые баримталдаг байһан тухайгаа ...нэр мүн лэ мэдүүлээ.

Аравиин хахад аралай урда талын ...да Англиин колониальна заса...дай алалга хюдалга, хашалта ...тэ хэхэ болон хүн зониие ...р арестовалха политика бэелүүл... байһые зүблөөндэ хабаадагшад ...шаагаа. Аден тушаа ООН-ой ...люцинуудые дүүргэлтэ болгохо ...ла тэжэ тэдэнэр тоолоно. Энэ ...ной араб хүн зоной эрхэ сүлөө..., бэеэ даанхай байдалтай болохо ...тэ эдэ резолюцинууд соо мэдэрэг...н байха юм.

Политическэ, сэрэгэй, техническэ, ...омическа болон бусад һалбари...дай талаар араб оронуудай түсэ...ые бэелүүлхын тулада абтаха ...ла хэмжээнүүдые зүблөөндэ хабаадагшад һайшаагаа.

...рда Вьетнамай ФНО-гой ЦК-гай мэдүүлгэ

ХАНОЙ, мартын 17. (ТАСС). Урда ...намые сүлөөлхэ национальна ...тын Центральна Комитет мэ...тэ толилжо, американ эзэрхэг ...хэйшүүлэй хорото бодосуудые ...лэжэ байһыень эрид шууд бу...шаагаа. «Освобождение» гэжэ ...ствын мэдээсэлдэ үндэһэлэн, ...амай информационно агентство ... тухай мэдээсээ.

Мэдүүлгэ соо иигэжэ хэлэгдэнэ. ...той медицинскэ комитедэй бо... Улаан Хэрээһэнэй бүлгэмэй хэ...шалгалтын ёһоор 1965 ондо Урда Вьетнамай 45 провинциин 26-... газар дээрэ хорото бодосууд ...һан байгаа гэжэ мэдээжэ бо.... Тэрээнһээ боложо хэдэн мянган ... үхөө. Хорлогдоһон эдеэ хоол хэ...һээ уламжалан, нютаг зоной ... процентнь гэдэһэ доторой үбшэн...ргдаһан байна.

Американ зэрлигүүд Урда Вьет... 1964 ондо 500.000 гектар, ... ондо 700.000 гектар талмай ...хи ой модо, үрэ жэмэстэ модо... саад болон рисэй полинуудые ... химикат хаяжа усадхаһан ... гээд мэдүүлгэ соо заагдана.

...а Вьетнамда хорото бодосуу... хэрэглэжэ байһан американ эзэр...хэйшүүлэй гэмтэ ябуулга... зогсоохо бүри эрид шанга ...нүүдые абахыень уряалан ... бүхы оронуудай правитель...нүүдые, ниитын организацинуу... бүхы арадуудые Урда Вьетна... сүлөөлхэ национальна фронт ...а гээд мэдүүлгэ соо хэлэгдэ...

18-най КОМИТЕДТЭ

ЖЕНЕВЭ, мартын 17. (ТАСС). Буу зэбсэг хуряаха талаар 18 гүрэнэй түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн комитедэй мүнөөдэрэй заседани дээрэ Канадын түлөөлэгшэ Бэрнс, Италиин делегат Каваллетти гэгшэд үгэ хэлээ. Задаран тэһэрдэг зүйлнүүдые сэрэгэй зорилгоор үйлэдбэрилэн гаргалгые хорихо тухай, ядерна зэбсэг ошохо газартань хүргэдэг стратегическэ оньһо түхеэрэлгэнүүдые бүтээхэеэ, тэдэниие нарижуулан һайжаруулхаа «болихо» тухай США-гай дурадхалые тэдэнэр хүсэдөөр дэмжээ. США-гай энэшье, ондоошье дурадхалнуудые буу зэбсэг хуряаха хэмжээн боложо шадахагүй байһан дээрэһээнь Женевскэ хэлсээнүүдтэ хабаададаг олон делегаци дэмжэдэггүй гэжэ урда тээнь мэдээсэгдэһэн байгаа.

Эндэхи ажаглагшадай тэмдэглэһэнэй ёһоор иимэ хайшаашье бэшэ хэмжээн буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха үрэ ехэтэй бодото хэмжээнүүдые һэлгэжэ шадахагүй байна.

АМЕРИКАН КОСМОНАВТНУУД «ЛЕОНАРД МЭЙСОН» ДЭЭРЭ

НЬЮ-ЙОРК, мартын 17. (ТАСС). Окинава арал шадар бууха баатай болоһон американ космонавтнууд Армстронг болон Скотт далай дээрэ гурбан час хүлеэһэнэйнгээ һүүлээр, Москвагай сагаар 9 час 30 минутада Американ «Леонард Мэйсон» гэжэ эсминец дээрэ гаргажа абтаа. Американ агентствэнүүдэй зааһанай ёһоор космонавтнууд яһала хүхюутэйнүүд, гэбэшье, угаа эсэнгеэр харагдана. Тэрэшэлэн «Джеминай-8» гэжэ замбуулинай онгосо эсминец дээрэ гарган абтаһан байха юм.

Замбуулинай центртэ пресс-конференци болобо

НЬЮ-ЙОРК, мартын 17. (ТАСС). Японой Окинава аралһаа 500 мильдэ американ космонавтнууд Армстронг болон Скоттын далай дээрэ бууһанай һүүлээр удангүй, залан шэглүүлэгдэдэг ниидэлгэнүүдэй Хьюстондохи замбуулинай центртэ пресс-конференци зарлагдаһан байгаа. Ниидэлгын программа тухай, тэрэнэй хэр зэргээр дүүргэгдэһэн тухай «Джеминай-8» онгосын ниидэлгын хүтэлбэрилэгшэд хөөрэжэ үгөө.«Джеминай-8» онгосын хайшаншье гэһыень хүсэд һайнаар мэдэхэгүй байнабди, зүгөөр бэрхэтэйхэн ушар тохёолдожо, ниидэлгые таһалдуулха гэһэн шиидхэбэри абтаһан байгаа гээд тэдэнэр корреспондентнүүдтэ мэдүүлээ. «Агена» ракетэтэй «Джеминай-8» онгосын холболдохо гол зорилго амжалтатайгаар дүүргэгдээ гээд ниидэлгын хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн мэдүүлээ. Замбуулинай онгосые буулгаха баатай болоһон байнабди, энэнь мүн лэ амжалтатайгаар дүүргэгдээ. Харин онгосоһоо замбуулинай дайда руу космонавтын гараха, бусад хэдэн туршалгануудые хэхэ даалгабари бэелүүлэгдээгүй.

«Агена» ракетын саашанхи хуби заяан тухай ямар нэгэн һанамжа хэлэхэһээ замбуулинай центрэй хүтэлбэрилэгшэд арсаһан байна. «Джеминай-8» онгосотой холбогдоһонойнгоо, тэрээнһээ таһалагдаһанайнгаа һүүлээр энэ ракетэ газарай нюрууһаа 300 миль хүрэтэр холын «запасна замда» гаргагдаха, тиигээд «Джеминай-10» гэжэ замбуулинай онгосын табигдахые энэ зам дээрээ гурбадүрбэ һарын турша соо хүлеэхэ гэжэ түсэблэгдэһэн юм. Тиихэдэ «Агена» «Джеминай-10» онгосын зам дээрэ бусаан асарагдажа хэдэ хэдэн туршалганууд мүн лэ хэгдэхэ ёһотой байгаа». Космонавтнууд Армстронг болон Скотт Окинавада хоёр үдэрэй турша соо байгаад США-да бусаха. Пресс-конференци дээрэ тэдэнэр үгэ хэлэжэ, өөһэдынгөө ниидэлгэ тухай хөөрэжэ үгэхэ гээд пресс-конференци дээрэ мэдээсэгдэһэн байна.

Космонавтнууд Армтстронг Скотт хоёрой бэе гэмгүй һайнууд гээд Хьюстондохи замбуулинай центрэй хүтэлбэрилэгшэд мэдээсээ.

* * *

ВАШИНГТОН, мартын 17. (ТАСС). Американ космонавтнууд Армстронг болон Скотт гэгшэдтэ «ехэ аюул тохёолдоһон байгаа» гээд США-гай вице-президент Г. Хэмфри корреспондентнүүдтэ мэдүүлээ.

Индонезидэхи байдал

ПАРИЖ, мартын 16. (ТАСС). Орон доторхи бүхы политическэ засагые үнгэрэгшэ неделидэ президент Сукарно өөртэнь дамжуулан үгөө гэһэн баталамжануудые министр—Индонезиин армиин хуурай газарай сэрэгүүдые командалагша генерал Сухарто худал гэжэ мэдүүлһэн байна. Энээн тухай Джакартын радиогой дамжуулгые үндэһэ болгон Франс Пресс агентствын корреспондент Сингапурһаа мэдээсээ.

Радиогой мэдээсэһэнэй ёһоор генерал Сухарто иигэжэ мэдүүлээ. Үнгэрэгшэ жэлэй сентябриин 30-най ушарай һүүлээр президент Сукарнын намда даалгаһан зорилгодо аб адли зорилгоо, тайлбарилан хэлэбэл орон дотор гүрим тогтоохо зорилго мүнөө даалгаба.

Орон доторхи байдалһаа уламжалан, хэмжээнүүдые абаха гүйлтатайгаар хуурай газарай сэрэгүүдые командалагша байһан дээрэһээмни намда хандаха ушартай болоһониинь ойлгосотой гээд Сухарто мэдүүлээ.

Альдо Моро гэгшын правительство этигэл найдабарида хүртэбэ

РИМ, мартын 16. (ТАСС). Италиин парламентын депутадуудай палата Альдо Моро гэгшын правительствада үсэгэлдэр этигэл найдабари үзүүлбэ. Шэнэ правительствада этигэл найдабари үзүүлхын түлөө 347 депутат, 251 депутат арсажа дуугаа үгэһөн байна.

Американ гурбан вертолёт буудуулан унаба

ЛОНДОН, мартын 16. (ТАСС). Урда Вьетнамай сүлөөрэлгын армиин сэрэгшэд Сайгонһоо хойшоо 320 километрэй газарта американ гурбан вертолёдые буудажа унагаагаа. Энээн тухай Рейтер агентство Сайгонһоо мэдээсэбэ.

Социализм Румыни машина бүтээлгынгээ промышленностиин гаргаһан зүйлнүүдые Европо, Ази, Африкын болон Латинн Америкын 50 орондо худалдадаг. Худалдадаг зүйлнүүдэйнь тоодо ашаанай автомобильнууд, тракторнууд, бусад түхеэрэлгэнүүд ороно. Зураг дээрэ: эльгээгдэхээр бэлэн болгогдоһон ашаанай автомашинанууд Констанца дээрэ байна.

Аджерпрессэй—ТАСС-ай фото.

ФИНЛЯНДИ ҺУНГАЛТЫН УРДА ТЭЭ

Финляндида мартын 20—21-дэ парламентын һунгалта болохонь. Финляндиин хэблэлэй болон олониитын ажал ябуулагшадай һанамжын ёһоор энэ һунгалта орондо шухала удха шанартай. 1962 ондо парламентын һунгалтын болоһонһоо хойшонхи дүрбэн жэлэй турша соо Финляндида хэдэ хэдэн орёо асуудал тохёолдоо. Орон доторхи гүйсэдхэхы засаг түрын буржуазна партинуудай гарта хүсэдөөр ороһонтой, мүн парламентда нилээд ехэ нүлөөтэй аад, зүүнэй үзэл баримталдаг политическэ бүлэглэлнүүдэй харилсаа холбоо байгуулха тухай үгээ ойлголсожо шададаггүй, тиимэһээ фин арадай ажабайдалай нилээд олон таладань зохихо нүлөө үзүүлдэггүй байһантай эдэ асуудалнууд холбоотой.

1962 оной һунгалтын онсо шэнжэнь гэхэдэ, гурбан политическэ бүлэглэл — Финляндиин Арадай демократическа союз (ДСНФ), Аграрна союз болон Финляндиин социал-демократическа парти (СДПФ), тайлбарилан хэлэбэл, Финляндиин дайнай хойто тээхи хүгжэлтын үндэһэ һууриин табигдажа байһан 1945—1948 онуудта һайнаар холбоо барисаа байгуулһан бүлэглэлнүүд амжалта түйлаһан байна. Эдэ бүлэглэлнүүд 1962 ондо һунгалтын болоходо, 200 мянга гаран шэнэ дуу нэмэжэ абаһан, парламентда депутадуудай мандадуудай олонхиенъ эзэлһэн байна. 200 депутадһаа бүридэдэг парламентда Аграрна союз 53 һуури, ДСНФ—47 һуури, социал-демократическа парти—38 һуури эзэлһэн байгаа. Парламент болон правительствада ДСНФ-гэй, социал-демокрадууд болон аграрнигуудай харилсаа холбоогоо һэргээхэдэ таарамжатай эрхэ байдал бии болоо һэн. Зүгөөр СДПФ-гэй хүтэлбэри иимэ харилсаа холбоо байгуулхаһаа арсажа, Аграрна союзай зүгһөө буржуазна партинуудай коалиционно правительство байгуулагдаа һэн. 1962 ондо байгуулагдаһан правительство мүнөөшье хүрэтэрөө тэрэ хэбээрээ үлэнхэй.

1965 ондо Центрэй парти гэжэ нэрлэгдэдэг болоһон Аграрна союзай толгойлдог буржуазна правительстванууд «Паасикивиин-Кекконенэй хараа шугам» гэжэ нэрэтэйгээр мэдээжэ болоһон гол ёһонуудта үндэһэлдэг гадаадын политика бэелүүлдэг байгаа. Энэ хадаа Советскэ Союзтай хани ёһоной харилсаа Финляндиин хүгжөөлгэдэ туһалһан юм.

Буржуазна правительствануудай дотоодын политика капиталис монополинуудай аша туһые харадаг байгаа. Энээнһээ уламжалан, Финляндиин ажалшадай байдал муудаа. Орон дотор хүдэлмэригүйшүүл олон болоно, профсоюзна статистикын мэдээнэй ёһоор 50 мянган хүн ажалгүй болонхой. Капиталис монополинууд ороной гадаадын худалдаа наймаанда муу нүлөө үзүүлнэ. Январь һарада парламентда үгэ хэлэлгын болоходо, Финляндиин гадаадын худалдаа наймаанай 15 процентнь мүнөө үедэ Советскэ Союзай хубитада хүрэнэ, харин һаяшаг болотор энэ хубитань 23 процент болодог гэжэ заагдаа.

Ороной демократическа хүсэнүүдэй нэгэдэмэл ябуулгада үндэһэлэн дотоодын политическэ олон асуудалые шиидхэжэ болохо байна. Энээниие хараада абан, болохоёо байгаа парламентын һунгалтын үедэ харилсаа холбоо байгуулха дурадхалнуудтайгаар социал-демократическа хоёр партида ДСНФ хандаһан байна. СДНФ-гэй зүүнэй үзэл баримталдаг оппозициин гэшүүдһээ 1962 оной һунгалтын һүүлээр эмхидхэгдэһэн Хүдэлмэришэд болон жэжэ таряашадай социал-демократическа союз иимэ харилсаа холбоо байгуулхые зүбшөөгөө. Зүгөөр өнөөнһөө социал-демократическа партиин хүтэлбэри арсаһан байна. СДПФ-гэй партийна совет һунгалтын урда тээхи мэдүүлгэ хэжэ, «энгэй капиталай эзэрхэлгын» политика болоно гэжэ буржуазна правительствын мүнөөнэй дотоодын политическэ хараа шугамые буруушааһан, «ажалшадай аша туһые хамгаалхаар» социал-демокрадуудай бэлэн байһан тухай хэлэһэн байна. Зүгөөр компартиин оролсодог ДСНФ-тэй һунгалтын урда тээ хамтын ябуулга хэхые зүбшөөнэгүй. Тиихэтээ хамта СДПФ-гэй хүтэлбэрилэгшэд һунгалтын үрэ дүнгэй таарамжатай байгаа һаань, правительствада арадай демокрадуудтай харилсаа холбоо байгуулхые зүбшөөхэ гү, али үгы байһан тухайгаа өөрынгөө һанамжа хэлэхые хүсөөгүй байха юм.

Буржуазиин хархис партинууд, хамагай түрүүндэ, Национальна коалиционно парти компарти болон ДСНФ-дэ ехээр халдан ородог, тэдэнэй программын ёһоор хараалагдаһан бодото зорилгонуудта тон харша эрмэлзэлгэнүүдые тэдэндэ тохоодог байха юм. Арадай демокрадуудта эсэргүү тэмсэл хэхэ гээшэ Финляндиин бүхы хархис хүсэнүүдэй һунгалтын урда тээ хэжэ байһан ябуулгануудай үндэһэ һуури болоно.

Финляндиин Коммунис парти Финляндиин Арадай демократическа союзтай һунгалтын талаар нэгэдэл байгууланхай. Зүүнэй үзэл баримталдаг социалистнууд, Советскэ Союзтай Финляндиин хани барисаатай байха үзэл бодол баримталдаг бусад зарим организацинууд болон хүнүүд энэ нэгэдэлдэ хабаададаг юм. ДСНФ-гэй энэ жэлэй һунгалтын үедэ байгуулһан нэгэдэлдэ Хүдэлмэришэд болон жэжэ таряашадай социал-демократическа союз оролсоно. ДСНФ-гэй нэгэдэлэй һунгалтын урда тээхи дурадхалнууд ойрын үедэ бэелүүлэгдэхэ политико-экономическа программада үндэһэлнэ. Энэ программые КПФ-гэй XIV съезд баталан абаһан байгаа. Тус программын ёһоор ажалшадай байдал һайжаруулха, монополинуудай эзэрхэлгые хизаарлаха, буржуазна олонхидой парламентһаа арадай олонхидой парламент тээшэ шэглэн эрьехэ зорилгоор түрүү хүсэнүүдэй харилсаа холбоо үргэнөөр байгуулха гэжэ хараалагданхай.

Коммунизмда эсэргүү идхалга номнолые хархис партинуудай хэдэг болобошье, Финляндиин демократическа болон түрүү хүсэнүүдэй харилсаа холбоо байгуулха һанал бодолые үргэн олон хүн зонһоо гадна, буржуазна болон социал-демократическа олон ажал ябуулагшад дэмжэдэг байна. Хүдэлмэришэд болон жэжэ таряашадай социал-демократическа союз иимэ харилсаа холбоо үргэнөөр бэелүүлдэг, тэдэнэй удаа ДСНФ-тэй һунгалтын үедэ харилсаа холбоо байгуулха шухала байһан тухай СДПФ-гэй хэдэ хэдэн элитэ ажал ябуулагшад һанамжаяа хэлэһэн байна. Бүхы демократическа хүсэнүүдэй харилсаа холбоо байгуулхые Центрэй партиин олон ажал ябуулагшад хүсэдэг. Финляндиин президент У. Кекконен парламентда мандат абаһан бүхы политическэ партинуудай түлөөлэгшэдһөө тогтууритай правительство орон дотор байгуулбал таарамжатай гээд хэлэһэн байна.

П. РЫСАКОВ. (ТАСС).

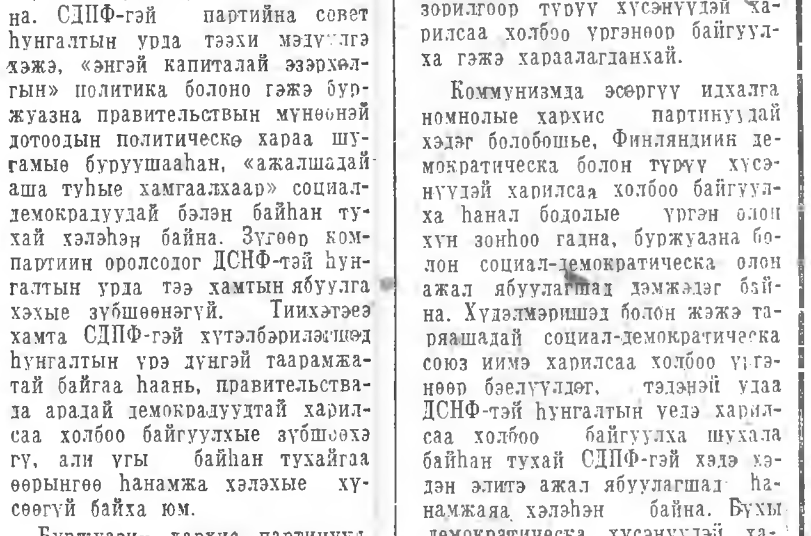

—<>—

Йеменэй арабуудай республика социалис оронуудһаа дэмжэлгэ абадаг. Зураг дээрэ: Йемендэ барилгын шэнэ материалнуудые асарһан советскэ «Новый Буг» гэжэ ашаанай судна саада таладань байна.

ТАСС-ай фотохронико.

—<>—

Цырендулма ДОНДОГОЙ

БОРО ХҮХЫ

Чимита ШАНЮШКИНАДА

Аялгани һайханаар донгодожо,
Аляахан зүрхыем домоглуулһан,
Аглагхан Буряадайм шэмэгхэн,—
Алимши, боро хүхыхэн.

Сэлгеэхэн агааршуу сэлмэгхэн,
Сэсэглиг таладаал тэнюухэн,
Сээжэһээн урдаһан аялгаараа
Сэдьхэлхэн зүрхыем сэнгүүлыш!

Дарима МУНКУЕВА

МИНИИ НЮТАГ

Сарьдаг үндэр Саяан
уулын үбэртэ,
Дуулга орьёл Дүшэ,
Саянай хормойдо
Дуулимхан уужам нютагни
намжааран байдаг лэ.
Арюухан дэлгэр дайдадань
адууһа малынь
Атарлан үдэн бэлшэдэг лэ!
Сэсэрлиг һайхан,
Сэлгеэхэн талынь нуга
Сэнхирхэн ягаахан
Сэсэгээр миралан байдаг лэ!
Бата тэнюун
Баялиг үргэн нютагаймни
Бардам арьбан
Тариалан дээгүүр халюуран,
Аржагар шэниисэ
алтан залаагаар
Даллан, дохин байдаг лэ!
Иимэ һайхан,
Элдин үргэн Торимни

Эжымни түрэһэн нютаг,
Эсэгымни үдэһэн,
Өөрымни тэнжэһэн
Үнэр баян
Энэ минии нютаг лэ!
Жэгдэхэн урасхалта
Зэдэ гоохон дүүхэймни
Сэржэ тунгалаг
Сэлэнгэ дантина эгэшэдээ
сэдьхэлэй мэндые
Хэлэн хүрьгэн байдаг лэ,
Байгаали үзэсхэлэн
Бэхи тайбан үбэртэшни
Буряадай түрүүшын
Баатар хүбүүн Гармажаб
Түрэн тэнжэн
Түүхэдэ нэрэнь мүнхэрөөл!
Иимэ һайхан,
Элдин үргэн Торимни
Үнэр баян
Энэ минии нютаг лэ!

КИНО ГУРБАН ХУБИ ЗАЯАН

Эхэнэрнүүдэй хуби заяан. Теэд тэрэ гурбан эхэнэр сасуутан бэшэ. Хуби заяагаа үсэд һайнаар түбхинүүлхэеэ оролдобошье, ажабайдалай долгиндо али зэргээр нэрбэгдээд, үе сагай юрьелдөөн соогуур төөрихэ, арга шадалаараа тэмсэхэ ушартай болоно.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай эхин. Агуу Волгын эрье шадар оршодог город, хүдөө нютагта тохёолдоһон үйлэ хэрэгтэй танилсанабди. Арайл гэжэ һахал һамбайгаа уртуулжа эхилһэн гүлмэрхэн хонгор хүбүүдтэйгээ, хэзээ хэтэдээ нүхэсэжэ ябаһан хайрата инаг ханинартайгаа хахасажа байһан эхэнэрнүүдэй, гүлмэр басагадай уйдхар гашуудалайнь охин хүнэй зүрхэ шэмхэн хайрана.

Теэд саашадаа юун болохоб? Хайрата инаг хани нүхэдынь аюулта дайнһаа бусаха юм гү? Дайнай хагсуу үе саг урдуурнай миин үнгэрнэгүй, харин мүнөө боложо байһан үйлэ хэрэгүүдтэй танилсанабди. Дайн гээшэмнай тоогүй олон хүнүүдэй сэдьхэлые шархатуулаа һэм шуу. Шархатаһан сэдьхэлэйнь хашхараан мүнөөшье болотор хүнүүдые зобооно, сошордуулна.

Тэрэ гурбан эхэнэрэй хуби заяан мүн лэ эндэһээ үндэһэтэй. Тиихэдэ арайл шамай хори хүрэжэ ябаһан Алевтина басаганай хуби заяанда тэрэ дайн ямар хамаатайб? Алевтинын хуби заяан тухай хожом... Урид Екатерина Ивановна тухай хөөрэе.
(Алевтинын эжытэй сасуу юм)

Екатерина Ивановна үдэхэ бодохоһоо мебельнэ фабрикада ажаллана. Ажалша бэрхэ, шуурятай хүхюу, эбтэй эетэй коллектив соо хүмүүжэһэн байна. Һаяхан лэ гэр бүлэ болон түбхинөөд байхадань дайн эхилнэ. Хээлитэйхэн Катя хани нүхэртэйгөө хахасана. Үбгэниинь бусанагүй. Ори гансахан хүбүүгээ, Женяе, тэрэ гансаараа хүмүүжүүлээ. Бухы һанаа бодолынь хүбүүн тухайгаа. Тиимэшье байнгүй яахаб даа. Хүн бүхэн үхибүүдээ һайнаар хүмүүжүүлхээ, зүб харгыда оруулхаа эрмэлзэдэг аабза.

Энэрхы һайхан сэдьхэлтэй эжы. Ямаршье хүнэй үльгэр жэшээ абамаар хүбүүгээ хүмүүжүүлхэһээ гадна, сугтаа ажаллажа байһан нүхэдэйнгөө дунда нэрэ хүндэтэй, хажуудахи нүхэртөө арга шадалаараа хамһалсана.

Хэрбээ Екатерина Ивановна гэнтэ Евдокия гэжэ басагантай уулзаагүй һаа, саашадахи ажабайдалынь мүн лэ тиимэрхүү зандаа урдажал ябаха һэн ха. Урдань ондоо хүнүүдэй үхибүүдые бөөмэйлжэ ябаһан Евдокия басаган нэгэтэ Екатерина Ивановнатай дайралдаад, өөрынгөө ажабайдал тухай тэрээндэ дууһан хөөрэнэ. Екатерина Ивановна тэрэниие ажаллажа байһан фабрикадаа урина. Һанаамгай эхэнэрэй туһаар Евдокия басаган уданшьегүй ажалша бэрхэ хүдэлмэришэнэй тоодоороно. Саашадахи уршагта үйлэнь гэхэдэ, гэнэн хонгор абари зангайнгаа ёродо архинша, һалихай һэбхи хүбүүндэ мэхэлэгдээд, инаг дуранай хүсэндэ найданагүй, эрэшүүл гээшэ булта дaa сэдьхэлгүйшүүл гэжэ дурагүйдэнэ.

Энээндэнь Екатерина Ивановна туһалхал гэжэ үнэн зүрхэнһөө оролдоно. Теэд тэрэнь ямаршье туһа хүргэнэтүй. Тиигэбэ яабашье тэрэнээ орхиногүй. Эхэ ёһоной зүбшэл үгэнэ. Инаг дуранайнгаа этигэл найдабариие алдаһан Евдокия һүүлдэнь өөрөөшье хэлбэрхэй харгыгаар халтиршана.

— Евдокия, ши иигэхэдээ яажа байнаш? Үнөөхи тэрэ һэбхи хүйхэртэйгөө уулзаһаар гүш даа! Болииш. Ши залуу ха юмши,—гэжэ Екатерина Ивановна гүйнa. Тиихэдэнь:

— Үри хүбүү түрэхэ хубигүй намда ямар баяр, жаргал байхаб. Ши хүбүүтэйш. Тиимэһээ иимэ арюун сэбэр ябанаш»,—гэжэ Евдокия харюусана.

Теэд эндэ хэниинь зэмэлэлтэйб? Алиниинь буруу харгыгаар ябааб? Харюу бэдэрээдшье яалайбди.

Ямаршье гэмгүй, сэбэр арюун, хажуудахи нүхэрөө хэзээдэшье хаяхагүй сэдьхэлтэй эхэнэр бэлэйл даа гэжэ Екатерина Ивановна тухай һанан һуутаршни, гайха тагна ехэ, түрэл хүбүүгээ, Женяе, аршалхын тула эгээл дуратай Алевтина басагантайнь хахасуулхые оролдоно. Тиимэһээ «Алевтинатай бү холбооридо, тэрэшни үхибүүтэй юм» гэжэ хүбүүндээ хашхаран һагад дуугарна.

Женяин эжы иигэжэ аашалха гэжэ Алевтина ой ухаандаашье оруулаагүй, оруулхашьегүй ябаа. Ушарынь гэхэдэ, Екатерина Ивановна, Евдокия басаганда туһалһан мэтэ, мүн лэ Алевтинада туһалһан, зүб харгыда оруулхые оролдоһон, эхэ шэнги энхэргэнээр тэрээнтэй нэгэтэ бэшэ хөөрэлдэһэн байна. Яахаб? «Хабша хабшатар хабһанай забһараар» гэдэгтэл тэрэ «һанаамгай» эхэнэрэймнай нэгэл тиимэ муу талань бултайжа гарана. Өөрынгөө «арһые хамгаалхын» тула түрэл хүбүүнэйнгээ дуратай басагые өөрһөөнь түлхихые оролдоно. Тиигэбэ яабашье инаг дуранай залиршагүй хүсэн эндэ илан гарана.

Гурбан хуби заяан... Тус фильм уран зохёолшо И. Велембовскаягай рассказай удхаар буулгагдаһан юм. Режиссер П. Любимов тушаалдаһан юумэеэ абаагүй, харин үнинэй зобоожо байһан асуудалаа шиидхэхые хүсэһэн байна. Хэр зэргэ бэелүүлжэ шадаа юм? Юундэ хүнэй хуби заяан һандаргагдаха ушартайб? Шалтагааниинь алин бэ? «Эхэнэрнүүд» гэһэн кинофильм хараһан хүн бүхэн өөһэдөө ойлгохо аабза.

М. ОСОДОЕВ.

Энэ хуудаһандамнай уншагты:

- Уран шүлэгүүд.
- Сэдьхэл хүдэлгэһэн кино.
- Мэргэн хурса үгэнүүд.
- **Залуу дуушан**
- **Шог зугаа.**

ИРАГУУ АЯЛГЫН ДАЛИ ДЭЭРЭ

Үзэсхэлэнтэ гоё даа Баргажан нютаг... Саһата мундарганууд, бар тайга. Байгалай долгинууд шулуун эрьеынгээ эрмэгые сохин хөөһэтэнэ... Иимэ байгаалиин үбсүүн дээрэ гушан жэлэй урда Володя гэжэ нэрэтэй хүбүүн түрэһэн юм. Зундаа сэсэгтэ нуга соогуур хүльбэржэ, үбэлдөө садатараа санаар һолжорогшо бэлэй.

Володиин гэртэ буряадшье, ородшье дуунууд зэдэлдэг һэн. Түрэлхидынь дуун зугаада ехэ дуратайнууд, эжынь балалайкаар шадамараар наадаха, тэдэнэр хүбүүгээ хара багаһаань хүгжэмдэ дуратай болгожо шадаа юм.

Һургуулида ябахаһаа хойшо Володя уран һайханай самодеятельностьда эдэбхитэйгээр хабаадажа эхилбэ. Хоорто дуу дууладаг байгаа, хоолойгоо гансаараашье туршаад үзэдэг һэн.

Нэгэтэ Володя уран һайханай самодеятельностиин аймагай харалгада хабаадалсаба. Сценэ дээрэ гаража дуугаа дуулаад, үшөө хүбсаһаа һэлгэнгүй байхадань, республикын соёл болбосоролой министерствын хүдэлмэрилэгшэ нүхэр Бадалаев оробо.

— Шинии дуу дуулахые ехэ һайхашаан шагнааб. Улаан-Үдын хүгжэмэй училищидэ ороходо хүсэлэнтэй хадашни бидэнэр туһалхабди,—гэжэ Бадалаев бахардашаһан хүбүүндэ хэлэбэ.

Дуу хүгжэмдэ дуратай хүбүүнэй зүрхые иимэ дурадхал хүлгүүлбэ. Удангүй Володя Петр Ильич Чайковскиин нэрэмжэтэ Улаан-Үдын хүгжэмэй училищиин студент болобо. Тэрэнь 1954 оной намар һэн.

— Би СССР-эй арадай артист Лхасаран Лодонович Линховоиндо ехэ баяртайгшаб. Өөрынгөө сагые хайрлангүй угаа тэсэмгэйгээр намтай оролдоо юм,—гэжэ хожомынь Владимир Яковлевич хөөрэхэ.

Багшын уялга даажа абаһан дуршал ехэтэй артист һурагшаяа агуу ехэ ород хүгжэмшэдэй, хүгжэмэй классическа зохёолнуудтай наринаар танилсуулхаһаа гадна түрэл арадайгаашье дуунуудай түүхэтэй танилсуулаа. Мүн энэ хирэдэ Володиин хоолойшье улам бэхижэжэ, гоё һайхан тембр илгаржа эхилээ.

Гурбадахи курсһаа Володя Буряадай оперо, баледэй театрай хоорто хабаадалсажа эхилбэ.

1959 он хүрэжэ ерэбэ. Энэ жэлдэ Володя училищиеэ дүүргэжэ, театрай коллективтэ абтаба.

Театрта Шарль Гуногой «Фауст» гэжэ агууехэ зохёол табигдахаар бэлдэгдэнэ. Валентинэй рольдо Владимир Буруев наадаха.

...Хүшэгэ хажуу тээшээ аалиар урдажа, дүнгинэжэ байһан зал соо намдуу болошобо. Түрүүшын минутануудта Валентин—Володя бахардаһандаа юушье харабагүй. Угайдхадаа дирижерой гарыешье. Теэд һайн бэлэдхэл, мүрэнэй долгиндол эбхэржэ байһан хүгжэм илан гараба. Бахардалгын мананшье таража, Володя бүхы шадабариян харуулба. Удаань альга ташалган замхангүй нэрьеэ һэн. Иигэжэ Владимир Буруев өөрынгөө харгы олоо бэлэй.

Удангүй Буруев «Овод» оперодо Артурай ролиие наадана. Залуу дуушан Эхэ оронойнгоо жаргал сүлөөгэй түлөө тэмсэгшын образые шадамараар, хүнэй сэдьхэл хүдэлгэмөөр наадажа шадаа.

П. Чайковскиин «Евгений Онегин» гэжэ оперодо Онегинэй ролиие наадана, «Травиатада» Жермон болоно. Нэгэ наадаһаа нүгөөдэлэ хүрэтэр Владимир Буруевай шадабари бүри нарижана.

Залуу артист буряад хүгжэмшэдэйнгөө оперонуудта хабаадалсажа, харагшадые баясуулна. Тиин Бау Ямпиловай бэшэһэн «Будамшуу» гэжэ опереттэдэ Будамшуугай ролиие наадана. Энэ рольдо наадахадаа, Владимир Яковлевич ехэ амжалта туйлаа юм. Арад зонойнгоо түлөө баяшуултай тулалдажа, тэмсэжэ ябадаг алдарта Будамшуу тухай үльгэр домог буряад оронломнай таранхай.

Хүгжэмшэ Дандар Аюшеев «Аха дүүнэр» гэжэ гурбан опероһоо бүридэһэн зохёол дээрэ хүдэлнэ. Оперын гол геройнуудай нэгэн залуу буряад хүбүүн Буянта дайсадай гарта ороно. Теэд Буянта урбагша болобогүй. Буянтын ролиие Владимир Буруев наадана.

Мүнөө оперо, баледэй театрай залуу дуушан Владимир Буруев концертын шэнэ программа бэлэдхэнэ. Энэ программадань республикымнай залуу хүгжэмшэд Цырендашиевай, Манжигеевэй, Павловай зохёолнууд орохо.

Холын Баргажанһаа ерэһэн хүбүүнэй бэлиг үдэр бүри бэхижэн ургана. Тэрэнэй дуушан болохоб гэһэн хүсэлэн бэелүүлэгдэбэ. Амжалтатай ябыш, залуу дуушан!

Н. МАТОРИН,
Буряадай АССР-эй арадай артист.

Үгын хурса—ухаанһаа

Фольклористын блокнодһоо

Дутаг бусалһан уһан
түүхэйһээ доро,
Дутаг һураһан хүн
харанхыһаа доро.

Дабтажа һураһан мартахагүй
һанаһан сооо
Дабхаса үмдэһэн даарахадаа
тулаа

Олые хэлэһэн сэсэнэй тэмдэг
Холые ябаһан сэсэншье бо

Олохо хүн шүүдэр соогуур,
Олохогүй хүн һүүдэр доогу

Сэсэн шубуун үдэеэ гамна
Сэсэн хүн үгэеэ гамнаха.

Сэсэн хүн һураха дуратай,
Тэнэг хүн һургаха дуратай.

Сэсэн хүн булаг мэтэ,
Сэбэр хүн наран мэтэ.

Сэсэн хүн мэдэжэ байгаад
баталан һу
Тэнэг хүн мэдэхэгүй аад ла
мэдээшэ боло

Хооһон амһарта
Хонхиноо ехэтэй.

Хаража ядаа ха даа
Хада дээрэ гаража хара,
Ойлгожо ядаа ха даа
Ойлгоһон хүнһөө һура.

Хэлэһэн үгэ мартагдажа бо
Хэблүүлһэн үгэ үеын үедэ м

Һураһан бэлэн,
Һураагүй хашан.

Һайнда һураха
Һара жэлэй,
Мууда һураха
Минута забһарай.

Шубуунай дальбараада дал
хэр
Хүнэй хүбүүндэ һургуули
хэр

Шадаха хүн шадалаа хар
Шадахагүй хүн шалтагаа х

Шадамар хүн һунгуулха,
Шадахагүй хүн һунаалгаха.

Шадалтай хүн
Шалгажа үзэхэ,
Шадалгүй хүн
Шантайн сухариха.

Эрдэмтэ эхинһээнь һураха.
Эбээ эхинһээнь бэхилхэ.

Д. МАДАС

ШОГ

НОРЖИМЫН «ҺАХЮУҺАН»

Долоотойхон Норжимо нэгэдэхи класста һурадаг. Одхон хүбүүгээ эхэ, эсэгэнь яһала эрхэлүүлхэ. Бишыханһаа Норжимо бэеэр үлбэр, хухи сагаан шарайтай, бэлтэгэрхэн түхэреэн, мойһон хара нюдэдтэй. Гэрынь һургуулиһаань холо байжа, эсэгэнь үглөө бүхэндэ үдэшэхэ, харин гэртээ бусахадань, эжынь угтадаг заншалтай.

Нэгэтэ Норжимо ехээр үбшэлжэ, эхэ эсэгэ хоёроо ушаргүй сошообо. Мэгдэһэн Гарматан яахашье аргаа оложо ядана. Талаан буруулхадаа колхозой фельдшер Маша багасан хэдэн хоногоор аймагай түб ябашанхай.

Эсэгэнь ехээр һанаа зобонги, Норжимынгоо тархиие эльбэсэгээн һуутараа:

— Үгы, яаха гээшэб. Аймаг абаашахань хэсүүхэн хэрэг. Холо, хүйтэншье,—гэжэ үүгэнээд, юу хэлэхыень ехэл хүлеэнгээр Дари хүгшэн тээшээ шэртэнэ.

— Теэд яахаб. Өөһэдөөл аргалхал даа,—гэжэ Дари хүгшэниинь пард байса дуугарна.— Балданайда ошохо болоолши даа. Аршаан хэжэ, сэржэм үргэжэ үгэнгүй яаха һэм. Түргэн, аниргүйхэнөөр ошоод ерэ. Хүн зон хараа, дуулаа һаа амар заяа үзүүлхэгүй. Хашартай сааш...

* * *

Ажал хэхээ залхуурдаг Балдан үбгэн һүзэгшэ үбгэд, хүгшэдэй һэшхэл дүүргэжэ, «Бурханда сэржэм үргэнэб» гээд, «аршаан»—сагаан сиидэм бэлэглэдэгынь үнинэй мэдээжэ. Үгышье һаа, һүнэһөө зайлахагүйн тула һахюуһан гэжэ бүд соо орёоһон бурханай дүрсэтэй гуули зүүлгэхэ. Хүдэлдэггүй аад, мүнгэ алтаар дуталдахагүй. Сан табюулхаа гү, али сэржэм үргүүлхээ ерэгшэ Балдан үбгэндэ арба табые барюулхаһаа гадна хахадшье шэл һэмээхэн нэмэлсэдэг.

Мүнөө Балдан хоймортоо лабхайн һууна. Улаан шэрээр будагдаһан угалзатай гоёхон абдараа уудалжа, һалтанан һагад мүнгэеэ тоолоно. Хирэ-хирэ болоод лэ үүдэн тээшээ һэргэгээр шэртэнэ.

Эгээл энэ үедэ Гарма аргагхан орожо ерээд, дооро дохин байжа амаршалба. Сошоһон Балдан хаб-яб абдараа хаагаад, саашань түлхижэрхибэ.

— А, Гарма гүш? Сайн. Юун һонин бэ? Һуугыш наашаа,—гэжэ үүдэндэ байһан Гармада һуури заана.— Ямар хэрэгээр ерэбэш?— Тэрэнэй миин ерэдэггүйе һайн мэдэхэ болоһон Балдан асууха зуураа миһэд гэнэ.

— Зааха хэрэгтэйб, Балдан ахай. Норжимамнай ехээр үбшэлөөд, бидэнээ зобоожо байна. Аргынь оложо, аршаан юу хээхэниие бүтээжэ үгэхэ гүт?—гэжэ Гарма гүйһан маягтайгаар гүбэнэнэ.

— Амаргүйхэн юумэл даа тэрэшни, нүхэр. Үзэл үзэхэ хэрэгтэй. Һүнэһэниинь зайлашажа магад. Хада бурхадтай хөөрэлдэхэ, гүйха хэрэгтэй. Тэдэшни миинтэ байхагүй,—гэжэ Балдан холуур абан дуугарба.

— Сэржэм үргүүлхэ гэжэ ерээб,—Гарма хармааһаа нэгэ хахадые һуулин гаргана.— Үшөө энэ...—хорин табанайхиие һарбайна.

Һарбайһан юумыень шэшэрэн байжа абаһан Балданай нюдэн хомхой хурсаар ялагад гэбэ.

— Зай, нүхэр, һэшхэлыш харюулна бэзээб. Үдэшэлэн хүрэхэб, бэлдээд байгаарай...

— Тиигэжэл үзыт. Һайн хүн болохот. Юуншье намда хайрагүй, гансал басагамни һайн болог.

Гармын гараһан хойно «хэнэйшье этигэдэггүй бурханда шүтэдэг зоной байһанда минии гэдэһэн садхалан» гэжэ урматайгаар шэбшэнэ.

Уданшьегүй уряалтай Балдан Гармында ерэбэ. Үшөөл ехэ халуунтай хэбтэһэн үхибүүнэй толгойень эльбэжэ, һудаһыень барисагаана. Модон табагтай сэлсэгэрхэн аршаангыень газаа абажа гараад, аман соогоо юушьеб шэбэнэжэ байгаад, дүрбэн зүг тээшээ сасаба. Гэртэ орожо Гарматанда хандаба.

— Ехээр ухаа бү алдагты. Яахашьегүй. Үглөөнһөө тэнхэ... Сэржэм үргэбэб. Үшөө энэ... хюуһан тон туһатай байха,—гэжэ хармаанһаа нэгэ юумэ га... жа, һарбайна. — Норж... зүүлгэгты.

Тэрэ үдэшэ Балдан Гар... хиһаа нилээдгүй халуутай ...лоод бусаа һэн.

Хоногууд үнгэрбэ. Норж... һайн болоногүй. Тэрэл за... халуурна

— Үнөөхи Балдан юугээ... лээб. Мэхэлээ гээшэ гү?—г... Гарматан шэбшэнэд.

Теэд Норжимо һайн боло... гүй. Шэг шарайнь бүришье... дэрүү муу.

Эгээл энэ үедэ фельдшер ... ша аймагһаа ерэнхэй, айл... даа эрьен Гармында ер... Ехээр халууриһан Норжи... үзөөд, элдэб олон эм дом үг... тарилга хэбэ. Хоёр-гурбан хо... соо Норжимоһоо холодонгүй... нэбэ. Норжимошье тэнхэжэ ... лээ.

Балданай Норжимодо үг... «Һахюуһан» ямаршье т... үзүүлхэгүй байһыень һүзэ... Гарматан одоошье ойлгоо ... ха.

В. ГАЛСАНОВ

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: СССР-эй Верховно Советдэ һунгаха һунгалтые үнгэргэхэ тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ. Мартын 18-най «Правда» газетын «СССР-эй Верховно Советдэ һунгаха һунгалтые угтуулан» гэһэн түрүү бэшэг. «КПСС-эй XXIII съездые угтуулан» гэһэн рубрика доро материалнууд А. Дериглазовай корреспонденци.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Партиин түсэб—арадай түсэб» гэһэн гаршаг доро Б. Гомбоевой статья; түүхын эрдэмэй кандидат Н. Саушкинай статья.

Гурбадахи хуудаһанда: хилын саанаһаа мэдээсэл.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Субботний огонёк».

БААБГАЙША ХАЙДАБ

(Түнхэнэй буряадуудай үгэһөө)

Хайдаб таабай мүнөө дала гаратараа нэгэтэшье гартаа буу барижа агнаагүй. Хара багаһаань хойшо уурганшалдаг нэгэ муутай һэн. Хэрбээ хүнэй гэнтэ сошоогоо һаа, һэнэггүй муухайгаар хашхараад, гартаа торолсоһон юумээрээ буулгажархидаг бэлэй. Тиимэһээ буу барихаа айдаг. Ангуушан бэшэшье һаань, наһан соогоо томоһоо томо хоёр баабгай алаһан юм гэжэ нютагайхидынь хэлсэдэг. Буу барижа үзөөгүй аад, хоёр баабгай алаһаниинь хэршье үнэн һэм. Үнэхөөрөө алаһан юм гэжэ зариман хэлсэхэ. Хоёр нюдөөрөө хараһан лэ байхабди гэжэ нүгөөдүүлынь таһа буляалдаха.

Үни хада, үшөө залуу һайхан ябахадаа, сошомгой Хайдаб хажуур хурсадаха бүлюу асарха гэжэ орьёл, торьёл шулуун үндэр байсануудтай, үдхэн ехэ ой модотой Бугатын эхин гэжэ Саяан уулын нэгэ жалга хүрэтэр ошоод, гэртээ бусажа ябаба ха. Моритой хүнтэй адли шахуу үндэр үдхэн тэрэнги соогуур ошоһон нариихан зүргөөр бүлюугээ үргэлһэн Хайдаб доошолжо ябаба. Һаран орохо болошоод байба. Һэб һэбхэн һэбшээн Хайдабай урдаһаа үлеэнэ. Хэсэг үдхэн шэрэнгиие тойрожо ябатараа, өөрһөөнь хорёод алхамай зайда, эгсэ шулуун байсын эгээл эрмэг дээрэ һабараараа юушьеб даа обооргожо байһан аймшагтай томо баабгай харажархиба. Иимэ юумэ хүлеэгээгүй ябаһан Хайдаб хэзээ хэзээнэйхиһээ ехээр сошожо, үхэдэл шүдхэрэйшье үхэдхэжэ унама муухайгаар хашхараад, мэдээ табижархиба. Хайдабай ерэхые мэдэнгүй, һанаа амархан байһан баабгай бүдүүн дуутай эрэ хүнэй галзуу хашхарааһаа сошоһондоо тэрэ дары баһал муухайгаар абяа гараад, байса уруугаа һүрэшэбэ.

Хайдаб хайшан гэжэ гэртээ ерэһэнээ мүнөөшье болотор һайн мэдэнэгүй. Сайлаха гэжэ байтараа мэдээ ороһон байгаа. Һамганиинь үбгэнэйнгөө амяа ядан пулхыжэ улайшоод, үмдэнэйнгөө үрөөһэн түрии гаргажархёод орожо ерэхэдэнь, һэжэг түрэжэ: «Шимни юумэндэ үлдүүлээ гээшэ гүш?»— гэжэ асуугаа һэн. Үшөө мэдээ оронгүй ябаһан Хайдаб миил энеэхэһээ бэшэ харюу хэлээгүй бэлэй. Болоһон ушар тухайгаа хүнүүдтэ хөөрэжэ үгэхэдэнь, нютагайнь ангуушад үндэр байсаһаа һүрэһэн баабгай тэһэ унажа үхэһэн байха гэжэ тухайлаад, ошожо үзэхэ гэжэ шиидэбэд. Уданшьегүй тэндэнь хэдэн эрэшүүлэй ошоходо, томо гэгшын баабгай арбаад сажан үндэртэй эгсэ байсаһаа һүрэхэдөө, адха шулуун дээрэ тархяа зада унажа, үхэшэһэн хэбтээ бэлэй. Тэдэнэр баабгайгаа үбшэжэ арһа мяхыень асарһан байгаа.

Хожомынь, хорёод жэл үнгэрһэн хойно, намаршагаар Хайдаб саһан оройтой Саяан уулаһаа доошоо нэмжыһэн тужа модоор элбэгшэг Хандагайта гэжэ газарта мойһондо ошоһон юм. Хүнэгөөр дүүрэн мойһо шобтороод, гэртээ бусаха гэжэ үдхэн ой соогуур гэшхэлжэ ябатараа, үдхэн шэлбэһэтэй үндэр хушын оройдо нэгэ харабтар юумэнэй хүдэлхые обёоржорхибо. Хүнһөө бэшэ юун тиимэ үндэр хушын оройдо гараха һэм гэжэ бодоод: «Хүбаа-аа! Һамарай түлөө унажа үхэхэшни гү? Яагаа дээрэ гарашоо гээшэбши?»—гэжэ дороһоонь ооголбо. Тиигэхэтэйнь хамта үнөөхинь жэгтэй муухайгаар хашхараад, шуурятайгаар доошоо унаба. Үхэһэн мэтэ хэбтэхэдэнь, Хайдаб хажуудань ошожо хараба. Бахардажа унаһан хүбшын хара баабгай үхэшэһэн байгаа. Ирзагар шүдэтэй амыень харахадаа, Хайдаб ухаа мэдээтээ алдаад, хүнэгтэй мойһоёо арбаад сажан холо шэдэржэрхёод, һээ һүүхэгүй гүйжэ арилшоо бэлэй. Тэрээн тухайгаа хүнүүдтэ дуулгахадань, тэдэнь ошожо арһа мяхыень баһал асарһан юм гэлсэдэг.

Тэрээнһээ хойшо Хайдаб таабай айдо ошохоо огто болёо һэн.

Вл. ТУЛАЕВ.

Үндэр хабсагайһаа дэбхэрһэн хүүюур-мүльһэн.
Д. ДУГАРОВАЙ фото.
Аха нютаг.

Туркменнин Мара городто найматай Индира Клорфайн ажаһуудаг юм. Индиин арадта, мүн мүнөө жэлдэ Индин премьер-министр болоһон Индира Гандида хүндэтэйгөөр хандадаг байһанайнгаа тэмдэг болгон түрэлхидынь басагандаа иимэ нэрэ үгэһэн байгаа. Зураг дээрэ: Индира Клорфайн (баруун талаһаа һууна), Индира Гандида эльгээхын тула бэшэһэн бэшэг тухайгаа өөрынгөө классайхидта хөөрэжэ байна.

АПН-эй фото.

Редактор Ц. О. ОЧИР

Н01475. Зак. №